

Ministry of European Integration
REPUBLIC OF SERBIA

#EY
ЗА ТЕБЕ

EU
PRO+

GODIŠNJI IZVEŠTAJ

Za period od 1.
januara do
31. decembra 2022.
godine

Implementing partner
in 99 cities and municipalities in Serbia

Naziv projekta:	Program Evropske unije za lokalni razvoj - EU PRO Plus
Opšti cilj:	Doprineti društveno-ekonomskom razvoju, prosperitetu i socijalnoj koheziji društva u Srbiji
Svrha:	Smanjiti društveno-ekonomske razlike u dva regiona u Srbiji
Budžet:	40 miliona EUR
Donator:	Evropska unija
Datum početka:	1. januar 2021. godine
Datum završetka:	30. jun 2024. godine
Područje programa:	Region Šumadije i Zapadne Srbije i Region Južne i Istočne Srbije
Implementacioni partner:	Kancelarija Ujedinjenih nacija za projektne usluge (UNOPS)
Datum izveštaja:	22. februar 2022. godine
Period obuhvaćen izveštajem:	1. januar 2022 – 31. decembar 2022. godine
Izveštaj pripremio:	UNOPS

Skraćenice

PO	Područje odgovornosti
OPP	Organizacija za podršku poslovanju
CAT-I (eng.)	Alat za procenu kapaciteta za infrastrukturu
PDP	Poziv za dostavljanje predloga projekata
CLLD (eng.)	Lokalni razvoj koji vodi zajednica
OCD	Organizacija civilnog društva
DEU	Delegacija Evropske unije
RAS	Razvojna agencija Srbije
PD	Programski dokument
EU	Evropska unija
APRR	Akcionni plan za rodnu ravnopravnost
MRR	Mehanizam za rodnu ravnopravnost
LJP	Ljudska prava
ITI (eng.)	Integralne teritorijalne investicije
ISTD (eng.)	Integralni održivi teritorijalni razvoj
LAG	Lokalne akcione grupe
LSU	Lokalna samouprava
MDULS	Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave
MRZBSP	Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja
MP	Ministarstvo privrede
MEI	Ministarstvo za evropske integracije
MTO	Ministarstvo turizma i omladine
NVO	Nevladina organizacija
MJU	Ministarstvo za javna ulaganja
UOP	Upravni odbor Programa
RRA	Regionalna razvojna agencija
PDP	Zahtev za dostavljanje ponuda
RSMCO (eng.)	Kancelarija u Republici Srbiji koja pokriva više zemalja
SKGO	Stalna konferencija gradova i opština
MSP	Mala i srednja preduzeća
SUD (eng.)	Održivi urbani razvoj
OPZ	Opis poslova i zadataka

SADRŽAJ

Skraćenice	2
SADRŽAJ	3
1. REZIME	4
2. PREGLED NAPRETKA I UČINKA	6
2.1 Kontekst javnih politika i programa	6
2.3 Rezultati i aktivnosti	11
Rezultat 1: Poboljšano planiranje razvoja u ciljnim opštinama i uvođenje koncepta ITI	12
Rezultat 2: Unapređeni ekonomski rast u ciljnim opštinama	14
Rezultat 3: Poboljšana socijalna infrastruktura i socijalna kohezija u ciljnim opštinama	16
3. UPRAVLJANJE I KOORDINACIJA	19
3.1 Rukovođenje	19
3.2 Koordinacija	19
3.3 Ljudski resursi	21
3.4 Nabavke i bespovratna sredstva	22
3.5. Finansije	22
4. RIZICI I PROBLEMI	22
5. KVALITET	23
6. ODRŽIVOST: Socijalni, ekološki, ekonomski i nacionalni kapaciteti	25
7. MEĐUSEKTORSKE TEME: Dobro upravljanje, rodna ravnopravnost, socijalno uključivanje i digitalizacija	26
8. KOMUNIKACIJE I VIDLJIVOST	27
9. STEČENE POUKE	29
10. SLEDEĆI IZVEŠTAJNI PERIOD	30
MATRICA LOGIČKOG OKVIRA – napredak u odnosu na pokazatelje	30
LISTA ANEKSA	34

1. REZIME

Program Evropske unije za lokalni razvoj – EU PRO Plus završio je drugu godinu sprovođenja uz ubrzan tempo realizacije, postavljajući temelj za nastavak intenzivnih aktivnosti u narednoj godini.

Program je u 2022. godini krenuo sa sprovođenjem tri javna poziva u vrednosti od ukupno 8,4 miliona EUR i zajedno sa pozivima koji su pokrenuti u prvoj godini sprovođenja okončao procese prijavljivanja za pet poziva u vrednosti od preko 12 miliona EUR. Povratne informacije dobijene od ciljnih korisnika potvrdile su visoku relevantnost intervencija Programa, sa 876 prijava vrednih preko 60 miliona EUR. Učešće lokalnih administracija je bilo značajno, pri čemu je predloge projekata podnelo 75 od 99 lokalnih samouprava (LSU), koje su uključene u program, kao odgovor na dva javna poziva upućena upravo njima. Ako se obzir uzmu i druge intervencije Programa namenjene civilnom društvu i poslovnoj zajednici, u aktivnostima Programa su učestvovali različiti subjekti iz 95 od 99 opština korisnica Programa.

Aktivnosti Programa za izgradnju kapaciteta sa ciljem doprinošenja **poboljšanom planiranju razvoja i uvođenju koncepta integralnih teritorijalnih investicija** nastavljene su sa snažnijim fokusom na dvanaest teritorija za koje je odobrena podrška za izradu strategija održivog urbanog razvoja (SUD) i integralnih teritorijalnih investicija (ITI). Tokom godine, 248 predstavnika iz 58 LSU i 10 regionalnih razvojnih agencija (RRA) imalo je koristi od aktivnosti izgradnje kapaciteta u oblasti upravljanja, osnaživanja nadležnih organa zaduženih za urbanizam, izrade strategija ISTD, praćenja i evaluacije strategija ISTD i analize zainteresovanih strana i uključivanja u kontekst korišćenja teritorijalnih instrumenata EU. Pored toga, 31 lokalna samouprava (LSU) sa oko 1,6 miliona stanovnika imaće koristi od ovog procesa koji približava ove teritorije Evropskoj uniji korišćenjem teritorijalnih instrumenata u skladu sa Kohezionom politikom EU.

Nadalje, Program je uradio Upporednu analizu pristupa integralnom održivom teritorijalnom razvoju (ISTD) u državama članicama EU u kojoj su predstavljene ključne karakteristike integralnog teritorijalnog razvoja u šest odabranih zemalja koje se odnose na njihovo upravljanje i postupke realizacije, sa fokusom na izazove i stečene pouke iz više različitih modela koji se koriste za sprovođenje teritorijalne dimenzije Kohezione politike EU. Analiza će se koristiti kao ključni resurs za Program i naročito za Ministarstvo za evropske integracije (MEI), u okviru predstojećih napora da se pristup ISTD-a uvede u Srbiju.

EU PRO Plus je ostvario značajan napredak u nastojanjima da postigne **unapređen ekonomski razvoj** kroz aktivnosti koje sprovode organizacije za podršku poslovanju (OPP) i postavio je temelje za postizanje konkretnih ciljeva u ovoj oblasti kroz Javni poziv namenjen mikro i malim preduzećima (MMP) u okviru kojeg je 124 projekata preporučeno za finansiranje, kao i Javni poziv za projekte poslovne infrastrukture (PPI) u okviru kojeg će korisnici biti potvrđeni u drugom kvartalu 2023. godine.

Tokom godine, kroz projekte koje su realizovale OPP, podršku je dobilo preko 400 preduzeća kako bi unapredili svoju konkurentnost u oblasti digitalizacije, ozelenjavanja i cirkularne ekonomije, otpornosti, marketinga i internacionalizacije, standardizacije i pristupa finansijskim instrumentima kroz obuku, mentorstvo i tehničku pomoć, što je donelo koristi za preko 980 predstavnika MSP, dok je 38 MSP kroz ove pakete bespovratnih sredstava dobilo novu opremu, a 36 MSP je uvelo standarde ili sertifikate.

Ovi rezultati bi trebalo da budu još bolji u 2023. godini, uz očekivano otvaranje 271 novog radnog mesta u 124 preduzeća koja su preporučena za direktnu podršku preko Programa kao rezultat Javnog poziva za MMP, i očekivani rast godišnjeg prihoda za 10 miliona EUR zajedno sa povećanim izvozom za 3,3 miliona EUR u naredne tri godine.

Konačno, projekti odabrani u okviru Javnog poziva za PPI trebalo bi da stvore uslove za privlačenje novih investicija od najmanje 25 miliona EUR u industriji i turizmu i doprinesu otvaranju stotina novih radnih mesta, dok bi tehnička dokumentacija pripremljena kroz ovu podršku trebalo da doprinese formiranju

liste projekata poslovne infrastrukture koji će dodatno doprineti investicijama i otvaranju novih radnih mesta.

Doprinosi **unapređenju socijalne infrastrukture i socijalnoj koheziji**, Program je završio pružanje devetomesečne podrške za 23 zdravstvene ustanove u prevenciji i borbi protiv kovida 19 kroz angažovanje 194 medicinska i nemedicinska tima koji su omogućili pružanje usluga zdravstvene zaštite u vezi sa kovidom 19 za preko 2,5 miliona ljudi.

Program takođe doprinosi unapređenju javnih usluga u zdravstvu, socijalnoj zaštiti, obrazovanju, sportu, kulturi, državnoj upravi i sektoru komunalnih usluga kroz unapređenje socijalne infrastrukture u 32 lokalne samouprave kroz 33 projekta odobrena u okviru Javnog poziva za projekte lokalne infrastrukture. Preko 200.000 građana imaće koristi od usluga koje su unapređene kroz ovu pomoć.

Pored toga, podrška Programa EU PRO Plus za unapređenje socijalnih usluga doprineće poboljšanju 25 socijalnih usluga u 23 LSU kroz zajedničku saradnju civilnog i javnog sektora. Intervencije su uglavnom usmerene na unapređenje usluga koje se pružaju deci i mladima iz ugroženih grupa, uključujući usluge ličnog pratioca deteta, neurofideb terapiju, centre za dnevni boravak za decu sa smetnjama u razvoju i problemima u ponašanju, dnevne centre za decu koja žive i/ili rade na ulici, kao i usluge pomoći u kući za odrasla i starija lica, usluge personalne asistencije za osobe sa invaliditetom i druge usluge socijalne i zdravstvene zaštite. Osim toga, očekuje se da ovi projekti doprinesu povećanju otpornosti pružalaca socijalnih usluga na moguće buduće vanredne situacije, kao i smanjenju negativnog uticaja kovida 19 na kvalitet života ugroženih grupa. Preko 2.000 ugroženih lica imaće direktnu korist od ovih usluga.

U toku 2022. godine, Program se bavio **ključnim rizicima i problemima**, a glavno pitanje se odnosilo na produženo vreme potrebno za obezbeđivanje odobrenja za neke od aktivnosti što je potom uticalo na dinamiku implementacije. Iako se većina odlaganja mogla kontrolisati, odlaganja vezana za početak izrade teritorijalnih strategija značajno su smanjila raspoloživo vreme za realizaciju kasnijeg plana sheme dodele bespovratnih sredstava, što je rezultiralo potrebom za produženjem perioda implementacije Programa za najmanje šest meseci. Takođe, nestabilnost na globalnom tržištu utiče na realizaciju Programa i predstavlja veće izazove i rizike za korisnike da sprovedu aktivnosti u okviru prvobitno utvrđenih budžeta, dok se rizici vezani za male kapacitete korisnika bespovratnih sredstava kontinuirano rešavaju. Kada je u pitanju period pred nama, Program predviđa veće rizike u vezi sa sprovođenjem procesa nabavke za preduzeća kojima su odobrena bespovratna sredstva s obzirom na poremećaje u globalnim lanacima snabdevanja. Efikasna podrška Upravnog odbora Programa će i dalje biti ključna za realizacije Programa tokom narednog perioda.

Tokom cele godine **intervencije Programa ostale su vidljive i prepoznatljive** zahvaljujući intenzivnoj promociji tekućih aktivnosti putem tradicionalnih i digitalnih medija. Objavljeno je ukupno 26 saopštenja za javnost i 17 najava za medije, što je doprinelo objavljivanju 1.570 medijskih izveštaja od kojih je 480 (preko 30 odsto) bilo u medijima sa nacionalnom pokrivenošću. Većina medijskih izveštaja odnosila se na osam poseta organizovanih za visoke predstavnike Delegacije EU i promocije javnih poziva Programa koje su pobudile interesovanje a takođe privukle preko 130.000 poseta veb-sajtu EU PRO Plus. Da bi se osiguralo lako upućivanje na informacije o aktivnostima Programa i njihova bolja vidljivost na veb-sajtu je postavljen [novi onlajn alat u vidu mape](#) koja mapira sve projekte koji su u toku.

U ovom izveštaju dat je pregled napretka i učinka, najnovije informacije o pitanjima upravljanja i koordinacije, pregled pretpostavki i rizika, razmatranja vezana za kvalitet i održivost, uvid u ključne postignute rezultate predviđene za naredni izveštajni period i stečene pouke. Nekoliko aneksa pruža detaljniji uvid o nekim konkretnim aktivnostima koje je sproveo Program.

2. PREGLED NAPRETKA I UČINKA

2.1 Kontekst javnih politika i programa

Tokom godine došlo je do nekoliko važnih događaja vezanih za kontekst u kojem je Program funkcionisao. Na nacionalnom nivou, i parlamentarni i predsednički izbori održani su u aprilu 2022. godine, dok je [nova vlada](#) formirana u oktobru 2022. Vladu čini 28 ministarstava uključujući [tri bez portfelja](#) nadležna za aktivnosti i odnose sa dijasporom, uravnotežen ekonomski razvoj i razvoj nerazvijenih opština. Među 25 resornih ministarstava [nova su četiri](#): Ministarstvo za javna ulaganja, Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija, Ministarstvo turizma i omladine i Ministarstvo informisanja i telekomunikacija. Ove promene u sastavu Vlade uticale su na strukturu Upravnog odbora Programa, jer ponovno imenovanje članova UOP čeka odluka novoimenovanih ministarstava.

[Izbori za članove nacionalnih saveta 23 nacionalne manjine održani su 13. novembra 2022. godine.](#) Članovi saveta 19 nacionalnih manjina izabrani su na neposrednim izborima, dok su četiri manjine birale putem elektorske skupštine. Gotovo pola miliona birača upisanih u poseban birački spisak imalo je pravo glasa na neposrednim izborima koji su održani širom Srbije. Republička izborna komisija proglasila je ukupno 50 izbornih lista za neposredne izbore. [Konstitutivne sednice nacionalnih saveta održane su](#) u decembru 2022. godine, nakon čega im je počeo četvorogodišnji mandat.

Tokom 2022. godine došlo je do nekoliko promena i ažuriranja nacionalnih javnih politika, od kojih se jedan broj odnosio na socijalno i ekonomsko osnaživanje ugroženih i jačanje civilnog sektora. Naime, nakon skoro decenije rada, usvojena je [Strategija za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period od 2022–2030. godine](#) kako bi se obezbedilo veće uključivanje civilnog sektora u proces donošenja odluka na svim nivoima uključujući i proces evropskih integracija, unapredilo transparentno finansiranje i održivost sektora, povećalo učešće organizacija civilnog društva u društveno-ekonomskom razvoju i delovalo u skladu sa principima održivog razvoja. Zbog navodnog pojačanog pritiska i napada na civilno društvo i nezavisne medije od strane državnih institucija, [grupa istaknutih OCD](#) se povukla iz procesa konsultacija 2021. godine i na kraju bojkotovala proces izrade Strategije.

Takođe, usvojena je i [Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine](#), kako bi se prethodna Strategija za period od 2016-2025. godine uskladila sa nacionalnim zakonima i strateškim okvirom EU za Rome. Dokument ima za cilj unapređenje učešća Roma u svim društvenim procesima, obezbeđivanje pune inkluzije u predškolsko, osnovno, srednje i visoko obrazovanje, povećanje pristupa kvalitetnom i održivom zapošljavanju i zdravstvenim uslugama, poboljšanje uslova stanovanja i jednak pristup Roma pravima i uslugama u oblasti socijalne zaštite.

Takođe, usvojen je i dugo očekivani [Zakon o socijalnom preduzetništvu](#), kojim je postavljen pravni okvir za razvoj i rad socijalnih preduzeća u Republici Srbiji. Zakonom se prepoznaje postojeća praksa i trebalo bi da se njime osigura podrška za oko 500 socijalnih preduzeća u Srbiji, bez obzira da li su trenutno registrovana kao preduzetnici, privredna društva, fondacije, udruženja građana ili zadruge sve dok su osnovana da bi ponudila održiva rešenja za razvoj zajednice, imaju društvenu misiju i obavezu da reinvestiraju ili vrate profit zajednici. [Savet za sprovođenje ovog zakona](#) osnovali su u julu 2022. godine predstavnici javnih institucija, civilnog sektora i socijalnih preduzeća sa ulogom da pruži ključne smernice za unapređenje sektora socijalne ekonomije, uključujući kreiranje programa za razvoj socijalnog preduzetništva. Od 15. novembra 2022. godine privredni subjekti, organizacije civilnog društva i preduzetnici koji su već registrovani u Agenciji za privredne registre i ispunjavaju uslove propisane Zakonom o socijalnom preduzetništvu, imaju mogućnost da [registruju status socijalnog preduzetništva](#).

U cilju unapređenja kvaliteta zakonskih i strateških dokumenata u kontekstu ljudskih prava i socijalne uključenosti, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog uz podršku Tima UN za ljudska prava predstavilo je [instrument za uvođenje principa “da niko ne bude izostavljen” \(eng. LNOB\) u](#)

[zakonodavne i strateške akte Republike Srbije. Instrumentom](#) se daju jasne smernice za primenu pristupa zasnovanog na ljudskim pravima i principa LNOB-a u svim fazama kroz koje prolaze zakonodavni i strateški akti, čime se obezbeđuje da i najmarginalizovanije i najisključenije grupe budu prepoznate i uključene. Instrument je prvenstveno namenjen onima koji formulišu i usvajaju zakonodavne i strateške akte na svim nivoima, kao i svim ostalim zainteresovanim stranama koje su uključene u njihovu izradu.

U pogledu realizacije bespovratnih sredstava koje dodeljuje Program, izmenama politike koja se odnosi na porez na dodatu vrednost (PDV) koje su posledica [izmena i dopuna Pravilnika o PDV-u](#)¹ omogućeno je oslobađanje od PDV-a za sva sredstva koja se odnose na projekte koji su rezultat bilateralnih sporazuma između Vlade Srbije i donatora. Ovim će i sufinansiranje koje obezbeđuju korisnici Programa biti oslobođeno poreza.

Nadalje, tokom 2022. godine objavljeni su brojni projekti i javni pozivi koji imaju za cilj podršku razvoju MSP, što je zahtevalo blisku koordinaciju sa relevantnim nacionalnim i međunarodnim partnerima kako bi se obezbedila komplementarnost i izbeglo preklapanje. U pogledu privrednog rasta i osnaživanja privatnog sektora, Ministarstvo privrede (MP) je početkom godine objavilo [Javni poziv za projekte poslovnih infrastrukture](#), koji imaju za cilj opremanje industrijskih zona i podršku razvoju turizma. Kao rezultat, dodeljena je finansijska podrška od 5,5 miliona EUR za 20 projekata, među kojima su četiri namenjena razvoju turizma. Od dvadeset lokalnih samouprava (LSU) koje će dobiti podršku, čak 17² je sa područja Programa, dok se vrednost individualne podrške kretala od 64.000 do 530.000 EUR. Komplementarne aktivnosti Programa će doprineti naporima MP da se osigura podrška za ekonomski rast i stvaranje preko potrebnih mogućnosti zapošljavanja.

Takođe, MP je objavilo i [pet javnih poziva za mala i srednja preduzeća](#) kao i investicioni program u partnerstvu sa Fondom za razvoj Republike Srbije „Oporavak i razvoj“ kojim se uspostavlja nova kreditna linija za dodelu kreditnih sredstava pod povoljnim uslovima preduzećima za realizovanje novih investicija. Za ovaj program izdvojeno je do 90 miliona EUR iz kreditne linije Evropske investicione banke i 100 miliona RSD (850.000 EUR) iz Fonda za razvoj.

Konačno, Ministarstvo privrede je objavilo Javni poziv, koji je realizovan zajedno sa Razvojnoum agencijom Srbije (RAS), ["Srbija i EU – Oprema za privredu"](#), vredan 3,1 milijardu RSD (1,9 milijardi RSD je finansirano iz državnog budžeta i 11 miliona EUR iz sredstava EU) sa ciljem podrške širokom spektru MMP. Ovaj poziv, koji se sprovodi preko poslovnih banaka, podrazumeva da privredni subjekti kojima banke odobravaju kredit ili finansiranje mogu imati pravo na bespovratna sredstva u vrednosti do 25% neto vrednosti nabavljene opreme. Učešće privrednih subjekata je 5% ukupne vrednosti opreme, dok je ostatak obezbeđen iz kredita poslovnih banaka.

Pored toga, nekoliko inicijativa relevantnih za Program sprovele su druge razvojne organizacije. Uz podršku Nemačke organizacije za međunarodnu razvojnu saradnju (GIZ) MP je organizovalo [javno-privatne konsultacije](#) za izradu nove strategije podrške malim i srednjim preduzećima za period od 2023-2027. godine. Strategija će obuhvatiti unapređenje poslovnog ambijenta, pristup izvorima finansiranja i novim tržištima, kontinuirani razvoj ljudskih resursa, jačanje konkurentnosti sektora MSP, razvoj preduzetničkog duha i podsticanje ženskog, omladinskog i socijalnog preduzetništva, kao i digitalizaciju i ozelenjavanje MSP.

StarTech programska podrška digitalnoj transformaciji MSP deo je trogodišnjeg projekta promocije inovacija i tehnološkog razvoja u Srbiji, koji sprovodi Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj (NALED), a finansira kompanija Filip Moris. MSP mogu da konkurišu samostalno ili u saradnji sa fakultetima i istraživačkim centrima za bespovratna sredstva u iznosu od 15.000 do 100.000 USD za ulaganje u digitalnu transformaciju svog poslovanja, istraživanje i uvođenje inovativnih proizvoda i usluga. Od tri planirana javna poziva, na prvom koji je završen 2022. godine izabrano je 28 MSP i dodeljeno milion

¹ Službeni glasnik RS broj 49/22, član 24. stav 1. tačka 16a.

² Blace, Sokobanja, Paraćin, Lebane, Tutin, Ljig, Trstenik, Kučevo, Novi Pazar, Knić, Bajina Bašta, Vranje, Doljevac, Čičevac, Rača, Babušnica, Kruševac

USD i stručna podrška za realizaciju inovacija i digitalizacije, otvaranje radnih mesta i osvajanje novih tržišta.

Takođe, Fond za inovacionu delatnost je objavio tri javna poziva tokom 2022. godine. [Katapult](#) je poziv za podršku startup preduzetnicima, kroz obezbeđivanje mentorske podrške i bespovratnih sredstava za tehnološki razvoj i inovacije. Sredstva za realizaciju Katapulta obezbeđena su po osnovu zajedničkog ulaganja Republike Srbije (Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja) kroz kredit i tehničku podršku Svetske banke u iznosu od 7,7 miliona EUR i bespovratna sredstva Evropske unije u vrednosti od 10 miliona EUR. [Program ranog razvoja](#) (Program mini paketa bespovratnih sredstava), za koji je podršku takođe obezbedila EU, objavljen je sa ciljem da se stimuliše inovativno preduzetništvo i osnivanje inovativnih preduzeća sa visokim potencijalom za komercijalizaciju i skalabilnim poslovnim modelom. [Program sufinansiranja inovacija](#) koji finansira EU ima za cilj da podstakne postojeća i profitabilna mikro, mala i srednja preduzeća da se bave razvojem i komercijalizacijom tehnoloških inovacija u obliku novih i unapređenih proizvoda, usluga, tehnologija i tehnoloških procesa. Sva tri programa se fokusiraju na najinovativnije kompanije u različitim fazama razvoja.

USAID je pokrenuo projekat „Veliki mali biznis“ sa budžetom od 18,2 miliona USD³, kao petogodišnju aktivnost (april 2022-maj 2027.) koja je osmišljena da omogući srpskim tržišnim učesnicima da podstaknu rast sektora MSP. Ova aktivnost jača veze MSP sa pružaocima podrške za poslovanje kako bi se poboljšala njihova produktivnost i profitabilnost; proširuje izvoz MSP na regionalna, EU i druga tržišta; i jača pristup MSP finansijskim instrumentima. Očekuje se, između ostalog, da projekat podrži najmanje 1.000 malih i srednjih preduzeća i generiše 50 miliona USD novih investicija.

[Program EBRD „Mladi u biznisu na Zapadnom Balkanu“](#), započet krajem 2022. godine, predviđa obezbeđivanje ukupno 100 miliona EUR lokalnim bankama u šest zemalja regiona. Zajedno sa finansijama, banka će pružati savetodavne usluge u cilju promovisanja omladinskog preduzetništva i finansijske inkluzije u regionu. Banca Intesa Beograd je za sada jedina srpska finansijska institucija koja se uključila u program. Program je generalno za zrelija MSP sa većim investicionim portfoliom od MSP kojima se odobravaju sredstva u okviru EU PRO Plus.

U decembru 2022. godine, američka Međunarodna razvojna finansijska korporacija (DFC) najavila je pokretanje četiri nove garancije za kreditni portfolio kod banaka ProCredit, Addiko, Banke Intesa i Raiffeisen za koje se očekuje da će biti katalizator za najviše 272 miliona USD kroz garancije za podelu rizika za MSP u čitavoj Srbiji, uključujući preduzeća u vlasništvu žena, preduzeća u ruralnim područjima i poljoprivrednike.

Takođe, pružanje podrške razvoju infrastrukture lokalnih samouprava u području Programa nastavljeno je na nacionalnom nivou. Naime, Vlada Srbije formirala je radnu grupu za integralni razvoj južne Srbije, koja obuhvata teritoriju Prokuplja, Kuršumlje, Lebane, Bojnika, Leskovca i Medveđe, koja je pokrenula šest projekata koji imaju za cilj unapređenje infrastrukture i aktiviranje privrednih i turističkih potencijala ovog kraja. Prvi među njima, izgradnja 26 km puta preko Radan planine, započeta u aprilu 2022. godine, skratila bi putovanje između Topličkog i Jablaničkog okruga za 100 km i značajno poboljšala kvalitet života lokalnog stanovništva. Slična radna grupa formirana je za integralno uređenje Ovčarsko-kablarske klisure.

Vlada je takođe izdvojila milion EUR za sedam LSU⁴ putem [Javnog poziva](#), koji sprovodi Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture (MGSI), sa ciljem da pruži podršku za infrastrukturne projekte koji doprinose lokalnom ekonomskom razvoju, socijalnoj koheziji i investicionim projektima. MGSI realizuje i projekat [Očistimo Srbiju](#), kroz podršku za 69 lokalnih samouprava kako bi obezbedile kanalizacione sisteme sa tretmanom otpadnih voda i infrastrukturom za odlaganje čvrstog otpada za blizu 2,5 miliona građana. Projekat vredan 3,2 milijarde EUR realizuje se u okviru komercijalnog ugovora potpisanog između

³ <https://www.usaid.gov/serbia/fact-sheet/jan-05-2023-big-small-businesses-project>

⁴ Leskovac, Prokuplje, Kraljevo, Kuršumlja, Medveđa, Lebane i Bojnik

pomenutog ministarstva i Kineske korporacije za puteve i mostove (CRBC).

Takođe, uz podršku razvojne banke KfW, MGSI realizuje projekte komunalne infrastrukture kojima se obezbeđuje vodosnabdevanje i prečišćavanje otpadnih voda za 1,2 miliona stanovnika u 14 lokalnih samouprava. Pored ovog projekta, KfW takođe podržava programe daljinskog grejanja u energetskom sektoru.

U 2022. su takođe zabeleženi značajni događaji u vezi sa teritorijalnim razvojem, kako na nivou EU, tako i u Srbiji. [Nacionalni urbani forum](#) „Bolja budućnost urbanih naselja u kontekstu novih javnih politika u Republici Srbiji”, koji je u aprilu 2022. godine organizovalo MGSI, fokusirao se na stratešku reviziju Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine. Ova revizija može uticati na Program u smislu potencijalnih manjih izmena koje će biti uvedene u pravcima razvoja SUD i ITI teritorija. Forum je takođe razmatrao posebne aspekte urbanog razvoja kroz ključne teme: Zelena agenda i urbani razvoj, Kvalitet arhitekture i izgrađenog okruženja i Održivo stanovanje. Razmatrana je i uloga mladih, žena i drugih ugroženih društvenih grupa u urbanom razvoju, kao i značaj razmene iskustava u oblasti urbanog razvoja na makroregionalnom nivou, u Evropi i globalno.

Nacionalni urbani forum je bio i priprema za 11. zasedanje [Svetskog urbanog foruma \(WUF\) - “Transformisanje naših gradova za bolju urbanu budućnost”](#) koje je održano juna 2022. godine u Katovicama u Poljskoj, gde su tri grada iz Srbije, Beograd, Niš i Kruševac, od kojih su dva učesnici u programu EU PRO Plus, predstavili svoje napore u unapređenju jedanaest javnih prostora u Srbiji.

WUF 11 je poslužio kao važan podsetnik na to koliko je hitno da gradovi postanu održiviji, otporniji i klimatski prihvatljiviji. Učesnici WUF11 prijavljuju svoje dobrovoljne aktivnosti i obaveze za naredne dve godine i kasnije, uključujući:

- prelazak sa inkrementalizma ka fundamentalnim promenama u urbanim sredinama, sistemima upravljanja i oblicima stanovanja, u skladu sa ugovorima o ljudskim pravima;
- fokus na neposredne urbane krize kao što su vanredne situacije u vezi sa klimom i biodiverzitetom, pandemije, nasilje i sukobi i druge prirodne katastrofe i katastrofe izazvane ljudskim faktorom, koje se sve koncentrišu u gradovima i okolnim teritorijama;
- ponovna potvrda kulture kao ključne komponente lokalnog identiteta;
- ponovna potvrda da su pristupačnost i univerzalni dizajn sastavni deo rešenja za izazove urbanizacije; i
- ohrabrenje za sve razvojne aktere da mobilišu svoje kapacitete u Dekadi akcije UN i apel vladama da više finansiraju UN-Habitat.

Kao elementi značajni za urbani razvoj, Srbija je dobila mogućnost da učestvuje u dva programa EU. Naime, od 2022. godine, pored država članica EU, Norveške i Švajcarske, u [Program mreže za urbani razvoj - URBACT IV \(2021-2027\)](#) prvi put su uključene i zemlje korisnice IPA, uključujući i Srbiju. Četvrtu iteraciju ovog Programa zvanično je usvojila Evropska komisija (EK) u septembru 2022. kako bi nastavila da podržava gradove koji rade na integralnom, održivom urbanom razvoju kroz saradnju sa EU. Gradovi iz IPA zemalja, koji sada ispunjavaju uslove za konkurisanje, dobiće podršku u vezi sa uspostavljanjem [mreže za akciono planiranje](#) i kreiranjem integralnih akcionih planova u vezi sa specifičnim temama relevantnim za održivi urbani razvoj i imaju priliku da podele iskustva sa kolegama iz EU koji podržavaju pripremu ovih zemalja za pristupanje EU. Takav pristup je veoma relevantan za intervencije Programa jer podrazumeva dalju operacionalizaciju sačinjenih teritorijalnih strategija u određenim oblastima koje su obuhvaćene teritorijalnim strategijama kroz dodatnu izgradnju kapaciteta zainteresovanih strana na teritorijama SUD i ITI. Prvi poziv biće otvoren u januaru 2023. godine.

Pored toga, Evropska komisija je otvorila [Javni poziv za prijave za nagradu Novi evropski Bauhaus za 2023. godinu](#), na koji se po prvi put mogu prijaviti i projekti i koncepti iz zemalja Zapadnog Balkana. Nakon uspešna poslednja dva izdanja na koja je stiglo preko 3.000 prijava iz svih država članica EU, na konkursu

za 2023. biće nagrađeno 15 egzemplarnih inicijativa koje povezuju održivost, estetiku i inkluzivnost – tri osnovne vrednosti novog evropskog Bauhauusa uz fokusiranje na obrazovanje i učenje u kontekstu Evropske godine veština. Poziv za novi evropski Bauhaus, otvoren do 31. januara 2023. godine, je kreativna i interdisciplinarna inicijativa koja povezuje [Evropski zeleni dogovor](#) sa životnim prostorima i iskustvima. Ova inicijativa je komplementarna strategijama teritorijalnog razvoja urbanih sredina, promovišući inicijative koje poboljšavaju kvalitet života u urbanim sredinama.

Na nivou EU, Evropska komisija (EK) je usvojila [Predlog zakona o obnovi prirode](#), za obnovu narušenih ekosistema i povratak prirode širom Evrope, od poljoprivrednog zemljišta i mora, do šuma i urbanih sredina. Zakon bi trebalo da proširi postojeća iskustva kad su u pitanju mere za obnovu prirode kao što su restauracija ekosistema, povratak drveća, ozelenjavanje gradova i infrastrukture ili eliminisanje zagađenja kako bi se omogućilo da se priroda oporavi. Za njegovo finansiranje će biti izdvojena značajna sredstva EU: prema sadašnjem Višegodišnjem finansijskom okviru, oko 100 milijardi EUR biće na raspolaganju za rashode za biodiverzitet, uključujući restauraciju. Da bi se pomoglo u postizanju konkretnih ciljeva uz očuvanje fleksibilnosti za nacionalne okolnosti, zakonom bi se od država članica tražilo da izrade Nacionalne planove obnove.

Relevantnost ove inicijative za intervenciju Programa ogleda se u uvođenju konkretnih ciljeva koji su veoma značajni za uža urbana područja, ali i za kontekst širih urbanih područja koja obuhvataju ruralna i zaštićena područja, uključujući: Nema neto gubitka zelenih urbanih prostora do 2030. godine, povećanje od 5% do 2050. godine, minimalno 10% pokrivenosti krošnjama drveća u svakom evropskom gradu, manjem gradu i predgrađu i neto dobit zelenih površina koje su integrisane u zgrade i infrastrukturu; u poljoprivrednim ekosistemima, sveukupno povećanje biodiverziteta i pozitivan trend za leptire koji nastanjuju pašnjake, ptice poljoprivrednih staništa, organski ugljenik u mineralnim obradivim zemljištima i karakteristike pejzaža visokog diverziteta na poljoprivrednom zemljištu; uklanjanje rečnih barijera kako bi se najmanje 25.000 km reka pretvorilo u reke slobodnog toka do 2030. godine, itd. Predlog ispunjava ključni element [Evropskog zelenog dogovora](#): opredjeljenje iz [Strategije biodiverziteta za 2030. godinu](#) da Evropa predvodi svojim primerom na putu zaustavljanja gubitka biodiverziteta i obnavljanja prirode i predstavlja ključni doprinos EU usvojenom [Globalnom okviru za biodiverzitet posle 2020. godine](#). Program će promovisati ove standarde zajedno sa drugim javnim politikama EU u okviru procesa izrade teritorijalnih strategija.

2.2 Napredak ka postizanju ciljeva

Na osnovu najnovijih dostupnih statističkih podataka, u poređenju sa baznom godinom⁵, učešće Regiona Južne i Istočne Srbije u nacionalnom BDP-u povećano je za 1,7 pp, nasuprot učešća Regiona Šumadije i Zapadne Srbije koje je smanjeno za 0,7 pp, pri čemu je učešće u nacionalnom BDP-u u 2021. godini⁶ za Region Šumadije i Zapadne Srbije 18,7% a Regiona Južne i Istočne Srbije 15,3%, dok vodeću poziciju zauzima Beogradski region sa 40,2% i Vojvodina sa učešćem od 25,8%. Ukupno učešće od 34% za oba regiona u BDP-u zemlje je povećano za 1 pp.

Prema podacima o BDP-u po glavi stanovnika, regionalne razlike su i dalje prisutne. Naime, BDP po glavi stanovnika u 2021. za Beogradski region iznosio je 1.492.000 RSD, što je za 62,7% više po stanovniku u odnosu na državni prosek od 917.000 RSD. Indeks nivoa BDP-a po glavi stanovnika za Region Vojvodine iznosi 96,5% (885.000 RSD), dok je indeks nivoa BDP-a po glavi stanovnika za Region Šumadije i Zapadne Srbije 68,5% (628.000 RSD), a za region Južne i Istočne Srbije indeks nivoa iznosi 72,1% (661.000 RSD), što je znatno ispod republičkog proseka. Kao rezultat toga, indikator disperzije⁷, koji meri disperziju

⁵ Bazna godina za regionalnu distribuciju BDP-a je 2016, dok je za pokazatelj nezaposlenosti 2019. godina

⁶ RZS - preliminarni podaci

⁷ Vrednost ovog indikatora disperzije je nula ako su vrednosti regionalnog BDP-a po stanovniku identične u svim regionima jedne zemlje. Nivo disperzije će se povećati, pri svim ostalim jednakim uslovima, ako porastu razlike u BDP-u po glavi stanovnika između regiona. U slučaju Srbije, vrednost od 34 % znači da se BDP po glavi stanovnika svakog regiona, ponderisan brojem stanovnika regiona, razlikuje od nacionalne vrednosti u proseku za 34 %.

iznosa regionalnog BDP-a po glavi stanovnika u 2020. godini iznosio je 34%, nešto niže nego u 2019. godini (35%).

Broj nezaposlenih lica u dva regiona Programa u 2021. godini povećan je za 2,3% u odnosu na bazu godinu. Međutim, trendovi su varirali na regionalnom nivou. Region Zapadne Srbije zabeležio je porast nezaposlenosti za 7,2% ili 7.600 lica u apsolutnim brojkama. U istom periodu, Region Južne i Istočne Srbije je imao bolje rezultate i uspeo je da smanji broj nezaposlenih za 3.100 ili za 3,6%, pri čemu je broj nezaposlenih žena smanjen za 6%. Jasno je da su regionalne razlike u ekonomskom razvoju uticale na pokazatelje tržišta rada i zaposlenost. Stopa nezaposlenosti je po pravilu najniža u Beogradskom regionu, zatim u Regionu Vojvodine i Regionu Šumadije i Zapadne Srbije, dok je najgora situacija u regionu Južne i Istočne Srbije.

Važno je napomenuti da su dva regiona uključena u Program imala značajne koristi od direktnih (uglavnom stranih) investicija koje su doprinele zapošljavanju. Ipak, to značajno izlaže regionalne ekonomije i tržište rada poslovnim rezultatima nekoliko velikih stranih kompanija. Ovo poslednje može negativno uticati na pokazatelj zaposlenosti za Region Šumadije i Zapadne Srbije.

Zakon o ulaganjima usvojen je 2016. godine sa ciljem poboljšanja investicionog ambijenta u zemlji i podsticanja direktnih investicija radi jačanja ekonomskog razvoja i rasta zaposlenosti. Zakon se pokazao kao dobar instrument za usmeravanje investicija u manje razvijene regione, čime se promoviše ravnomeran regionalni razvoj. Prema [Ex post analizi Nacionalne strategije zapošljavanja](#) od 2016. do početka oktobra 2020. godine potpisan je 121 ugovor o dodeli podsticajnih sredstava. To je doprinelo otvaranju 46.187 novih radnih mesta, od kojih je 28.483 otvoreno u dva regiona Programa. Na primer, samo u 2017. godini u regionu Južne i Istočne Srbije je otvoreno 40% svih novih radnih mesta, dok je u 2018. godini 73% svih novih radnih mesta otvoreno u Regionu Šumadije i Zapadne Srbije. U analiziranom periodu, od svih novootvorenih radnih mesta po ovom osnovu, 31% odnosno 14.235 u apsolutnim brojkama, se nalazi u Regionu Šumadije i Zapadne Srbije, kao i 31% u Regionu Južne i Istočne Srbije, odnosno 14.248 u apsolutnim brojkama.

Bez obzira na ovako pozitivne efekte direktnih investicija na zapošljavanje, možda postoji razlog za pogoršanje ovog pokazatelja za Region Šumadije i Zapadne Srbije u 2021. godini. Najverovatnije su efekat visoke osnovice i volatilitnost proizvodnje automobila (FIAT) uticali na pogoršanje zaposlenosti u regionu. Pomenutim subvencijama otvoreno je oko 20.000 radnih mesta u proizvodnji automobilskih delova i oko 13.000 radnih mesta u tekstilnoj industriji. Nedavni problemi u radu FIAT-u verovatno imaju efekat prelivanja na povezane delatnosti što je rezultiralo ukupnim smanjenjem broja zaposlenih.

2.3 Rezultati i aktivnosti

Tokom godine, Program je podržao 193 projekta koji su doprineli smanjenju socio-ekonomskih razlika u dva ciljana regiona. Socijalna kohezija i inkluzija se jačaju kroz projekte unapređenja lokalne infrastrukture koje sprovode 33 lokalne samouprave (LSU) uz direktne koristi za preko 200.000 građana, a doprinos daje i jačanje socijalnih usluga kroz 20 projekata koje realizuju LSU i organizacije civilnog društva (OCD) a koji dugoročno ima veliki pozitivan uticaj na preko 2.000 ljudi u nepovoljnom položaju u dva regiona. Pored toga, podrška Programa za 23 zdravstvene ustanove u prevenciji i borbi protiv kovida 19 omogućila je pružanje usluga zdravstvene zaštite za više od 2,5 miliona ljudi, pretežno iz dva ciljana regiona.

Nadalje, preko 400 preduzeća ima podršku da unaprede svoju konkurentnost kroz projekte koje sprovodi 16 organizacija za podršku preduzećima (OPP), dok 124 mikro i mala preduzeća (MMP) preporučena za direktnu podršku treba da omoguće zapošljavanje najmanje 272 osobe i doprinesu povećanju prihoda za 10 miliona EUR što bi trebalo da utiče na povećanje BDP-a u dva regiona. Takođe, po okončanju prve faze Javnog poziva za projekte poslovne infrastrukture, 38 LSU je pozvano da dostave kompletne predloge projekata koji bi trebalo da omoguće ulaganja od najmanje 25 miliona EUR i doprinesu otvaranju na stotine novih radnih mesta.

Intervencije programa su i dalje veoma relevantne, što potvrđuje veoma veliko interesovanje ciljnih grupa za programske aktivnosti. Program je primio 876 prijava ukupne vrednosti preko 60 miliona EUR na pet javnih poziva koji su sprovedeni tokom godine. Učešće lokalnih samouprava je bilo značajno, sa predlozima projekata koji su pristigli iz 75 od 99 LSU učesnica u programu na dva javna poziva namenjena konkretno njima. Dok je Program primio ukupno 133 prijave iz ovih 75 LSU, uzimajući u obzir druge javne pozive namenjene OCD, OPP i MMP, za podršku su se prijavili različiti subjekti iz 95 od 99 gradova i opština.

Rezultat 1: Poboljšano planiranje razvoja u ciljnim opštinama i uvođenje koncepta ITI

Usvajanjem rezultata [Javnog poziva za izradu teritorijalnih strategija](#), Program je krenuo sa pružanjem tehničke pomoći za izradu dvanaest teritorijalnih strategija: sedam održivog urbanog razvoja (SUD)⁸ i pet Integralnih teritorijalnih investicija (ITI)⁹. Trideset i jedna lokalna samouprava (LSU) sa oko 1,6 miliona stanovnika imaće koristi od ovog procesa koji će ove teritorije približiti Evropskoj uniji korišćenjem teritorijalnih instrumenata u skladu sa Kohezionom politikom EU.

Što se tiče procesa izgradnje kapaciteta, Program je već premašio planirani cilj sa 84,5% LSU i RRA koje su imale koristi od intervencija, nakon sprovođenja Modula I i delimične realizacije Modula II (dva seta obuka) Plana za izgradnju kapaciteta (82 LSU i 11 RRA).

Program je završio rad na Usporednoj analizi pristupa integralnom održivom teritorijalnom razvoju (ISTD) u državama članicama EU¹⁰, fokusirajući se na šest zemalja EU¹¹ odabranih zajedno sa Ministarstvom za evropske integracije (MEI). U analizi su predstavljene ključne karakteristike integralnog teritorijalnog razvoja u odabranim zemljama u pogledu upravljanja njime i postupaka primene, uz isticanje izazova i stečenih pouka. Ilustrujući više različitih modela koji se koriste za sprovođenje teritorijalne dimenzije Kohezione politike EU, od kojih su svi prilagođeni konkretnim institucionalnim i teritorijalnim kontekstima, izveštaj predstavlja ključni resurs za predstojeće zadatke u okviru napora Programa za uvođenje pristupa ISTD.

Takođe, Program je inicirao izradu kriterijuma za izbor pilot projekata koji proizilaze iz teritorijalnih strategija u skladu sa [Strategijom održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine za period od 2021. do 2022. godine](#) i [ciljevima Kohezione politike EU](#). S druge strane, Program traži mogućnosti da identifikuje potencijalne izvore finansiranja drugih projekata koji neće biti podržani kroz pilot projekat dodele bespovratnih sredstava Programa, putem koordinacije sa drugim donatorskim programima i institucijama. Identifikacija potencijalnog finansiranja će pomoći u usmeravanju definisanja aktivnosti u strategijama prema raspoloživim izvorima i dodatno podržati sprovođenje strategija kao cilj akcije.

Aktivnost 1.1 Jačanje nacionalnih kapaciteta za uvođenje integralnog teritorijalnog razvoja

U decembru 2022. godine, Program je organizovao predstavljanje Usporedne analize¹² za Ministarstvo za evropske integracije (MEI) i Delegaciju Evropske unije u Srbiji (DEU) i, u očekivanju povratnih informacija, Program će objediniti dokument i predstaviti ga pregovaračkoj grupi za Poglavlje 22.

⁸ Tehnička podrška za izradu Strategija SUD je pružena sledećim gradovima: Bor, Kruševac, Leskovac, Loznica, Novi Pazar, Smederevo i Šabac

⁹ Tehnička podrška za izradu Strategija ITI je pružena sledećim teritorijama: Grad Kragujevac sa Aranđelovcem, Batočinom, Knićem, Lapovom, Račom i Topolom; Grad Niš sa Gadžinim Hanom, Merošinom i Svrlijigom; Grad Pirot sa Babušnicom, Belom Palankom i Dimitrovgradom; Grad Užice sa Bajinom Baštom, Čajetinom, Požegom i Pribojem; i Grad Zaječar sa Boljevcem, Knjaževcem i Sokobanjom

¹⁰ Usporedna analiza država članica EU se može naći u Aneksu I, Prilog 1.1

¹¹ Holandija, Italija, Poljska, Bugarska, Mađarska i Češka

¹² Predstavljanje se može naći u Aneksu I, Prilog 1.2

Pored toga, Program je sačinio više dokumenata kojima se postavlja osnov za njegovu podršku u izradi pravnog, institucionalnog i regulatornog okvira: kratak prikaz institucionalnih okvira za ISTD, strukturu Studije nacionalnog modela za ISTD i kratak prikaz studija slučaja iz država članica EU u vezi sa kapacitetima potrebnim za upravljanje teritorijalnim mehanizmima u odnosu na zahteve konteksta u Srbiji.

Modul obuke o instrumentima teritorijalnog razvoja (Modul I Programa izgradnje kapaciteta) za MEI je pripremljen i biće održan kada se pažljivo razmotri Usporedna analiza država članica EU i kada bude poznato više detalja o potencijalnim ulogama različitih relevantnih institucija na nacionalnom nivou. Nakon razmatranja, ponovo će se razmisliti o uključivanju drugih institucija na nacionalnom nivou u aktivnosti Programa EU PRO Plus za izgradnju kapaciteta, a posebno u Modul I.

Program je takođe pripremio Program studijskih poseta¹³ kojim su predviđene četiri studijske posete. LSU, RRA i nacionalni predstavnici biće podeljeni u grupe radi učešća u najrelevantnijim posetama – prva je posvećena ITI – jačim urbanim područjima, ITI – jačim ruralnim područjima, SUD i jedna je organizovana za predstavnike/ce MEI. Urađeni su nacrti prve dve studijske posete, Belgiji i Holandiji, i druge Italiji i Francuskoj.

Pripremljen je i nacrt Analize nacionalnog okvira javnih politika za ISTD u Srbiji¹⁴, koji će takođe biti deo finalne Studije o nacionalnom modelu za ISTD koja će uzeti u obzir stečene pouke iz procesa izrade strategije i pilot shemu za dodelu bespovratnih sredstava planiranu za kraj 2023. godine.

Dva IT alata, – nacrt revidiranog koncepta IT alata i Opis poslova i zadataka (ToR) za platformu ISTD-a za umrežavanje su pripremljeni i o njima će se dalje raspravljati nakon razmatranja Usporedne analize. IT alat je osmišljen sa namerom da se pruži podrška MEI u praćenju realizacije teritorijalnih strategija i formulisan je kao polazna tačka za razvoj sveobuhvatnog alata u kasnijoj fazi. Novi alat potencijalno može da funkcioniše kao sistem za praćenje, kao GIS platforma za mapiranje strategija i projekata i baza podataka raspoloživih izvora finansiranja. S druge strane, ISTD platforma funkcioniše kao alat za umrežavanje, preko kojeg se može vršiti diseminacija rezultata, kao i umrežavanje i razmena iskustava među ISTD praktičarima.

Aktivnost 1.2 Unapređenje kapaciteta lokalnih samouprava i regionalnih razvojnih agencija za uvođenje koncepta integralnog teritorijalnog planiranja

Nakon usvajanja [Rezultata poziva za izradu teritorijalnih strategija](#), teritorije korisnice su usvojile odluke, osnovale radne grupe (RG) i savete za razvoj, prikupile podatke za kontekstualnu analizu i otvorile namenske veb-stranice za strategije. Program je direktno podržao ove napore, koristeći usluge domaćih i međunarodnih eksperata, i obezbedio modele dokumenata za radne grupe i savete, upitnike i anketna pitanja za građane. Štaviše, radnim grupama su predstavljene metodologija i koraci u procesu, a izrađena je kontekstualna analiza za svih dvanaest teritorija.

Program je u martu 2022. godine sproveo četiri dvodnevne obuke za LSU i RRA programa o Modulu I – Instrumenti teritorijalnog razvoja¹⁵, na Zlatiboru i u Beogradu, u okviru EU PRO Plus Plana za izgradnju kapaciteta. Odziv LSU je bio zadovoljavajući, s obzirom na okolnosti koje su direktno uticale na prisustvo (pandemija u toku, izbori i politička kampanja). Ukupno 120 učesnika (74 ili 61,7% žena) iz 51 LSU i deset RRA prisustvovalo je obuci koju su pripremili i održali međunarodni eksperti.

Nakon obuke, Program je sproveo kratku procenu potreba za dodatnom obukom (TNA)¹⁶, kako bi iz prve ruke stekao uvid u teme koje će biti uvršćene u Modul IV – dodatna obuka.

¹³ Program studijskih poseta se može naći u Aneksu I, Prilog 1.7

¹⁴ Analiza nacionalnog okvira javnih politika za ISTD se može naći u Aneksu I Prilog 1.3

¹⁵ Izveštaj o obuci za instrumente teritorijalnog razvoja se može naći u Aneksu I Prilog 1.4

¹⁶ Izveštaj o Proceni potreba za obukom za LSU i RRA se može naći u Aneksu I Prilog 1.5

U okviru Modula II Plana za izgradnju kapaciteta, tokom novembra i decembra 2022. godine održane su dve jednodnevne onlajn obuke o partnerstvu i uključivanju zainteresovanih strana¹⁷ za predstavnike radnih grupa za izradu teritorijalnih strategija. Učesnici su bili podeljeni u dve grupe za SUD i ITI strategije. Ukupan odziv ciljane grupe bio je veoma dobar sa ukupno 152 predstavnika (iz 29 LSU i 5 RRA), od kojih su 91 (59,87%) bile žene.

Aktivnost 1.3 Sprovođenje aktivnosti koje doprinose društveno-ekonomskom rastu, predviđenih strategijama integralnog teritorijalnog planiranja

Za podršku realizaciji projekata proizašlih iz teritorijalnih strategija, Programom je predviđeno objavljivanje javnog poziva u maju/junu 2023. godine, kada se očekuje da će strategije biti u fazi nacрта sa dovoljno detalja koji omogućavaju objavljivanje poziva. Program će kroz ovaj poziv nastojati da što je više moguće promoviše realizaciju integralnih projekata kako bi se promovisao integralni pristup i tokom realizacije projekta. Kriterijumi za poziv biće izrađeni u prvom tromesečju 2023. godine.

Rezultat 2: Unapređeni ekonomski rast u ciljnim opštinama

Program je tokom 2022. godine ostvario značajan napredak u nastojanjima da postigne unapređen ekonomski razvoj kroz aktivnosti koje sprovode organizacije za podršku poslovanju (OPP) i postavio je temelje za postizanje konkretnih ciljeva u ovoj oblasti kroz Javni poziv namenjen mikro i malim preduzećima (MMP) u okviru kojeg je za podršku preporučeno 124 korisnika, kao i Javnog poziva za projekte poslovne infrastrukture (PPI) koji je pokrenut.

U okviru napora da se poveća konkurentnost malih i srednjih preduzeća (MSP), preko 400 preduzeća je podržano kroz aktivnosti OPP koje su obuhvatale obuku, tehničku pomoć, mentorstvo i sertifikaciju. Ukupno 226 MSP je dobilo podršku u digitalizaciji, 81 MSP je dobilo podršku u ozelenjavanju i cirkularnoj ekonomiji, 303 MSP su poboljšala svoju otpornost, 176 MSP je podržano u marketingu i internacionalizaciji, 82 MSP su dobila podršku u standardizaciji i 132 MSP su dobila podršku u pristupu finansijskim instrumentima. Ova podrška je uključivala tehničku pomoć za unapređenje procesa i kvaliteta proizvoda i usluga za 110 MSP, mentorsku i konsultantsku podršku za 235 MSP i obuku za predstavnike 293 MSP. Ukupno 68 događaja za obuku i izgradnju kapaciteta koji su okupili 980 učesnika organizovano je u okviru projekata koje su vodile OPP u 2022. Pored toga, 38 MSP je dobilo novu opremu kroz ove pakete bespovratnih sredstava, dok je 36 MSP uvelo standarde ili sertifikate.

Pored toga, direktna podrška MMP kao rezultat Javnog poziva za MMP trebalo bi da doprinese otvaranju najmanje 271 novog radnog mesta u 2023. godini, a još 401 u trogodišnjem periodu. Takođe, očekuje se da će prosečan godišnji prihod korisničkih MMP porasti za 10 miliona EUR a izvoz za 3,3 miliona EUR u naredne tri godine.

Konačno, projekti predloženi u okviru Javnog poziva za PPI treba da stvore uslove za generisanje novih investicija od najmanje 25 miliona EUR u industriju i turizam i doprinesu otvaranju na stotine novih radnih mesta, dok bi tehnička dokumentacija pripremljena kroz ovu podršku trebalo da doprinese formiranju liste projekata poslovne infrastrukture koji će dodatno doprineti investicijama i otvaranju novih radnih mesta¹⁸.

Aktivnost 2.1 Razvoj poslovne infrastrukture i usluga vezanih za poslovanje na lokalnom nivou

Nakon procene raspoloživosti zrelih projekata poslovne infrastrukture u programskim opštinama i opsežnih konsultacija sa ključnim regionalnim i nacionalnim zainteresovanim stranama, uključujući Ministarstvo privrede i Ministarstvo za evropske integracije, pripremljen je [Javni poziv za predloge](#)

¹⁷ Izveštaj o partnerstvu i zainteresovanim stranama se može naći u Aneksu I Prilog 1.6

¹⁸ Izveštaj o informativnim sesijama za MSP CFP EUPROPLUS 02-2022 is se može naći u Aneksu II Prilog 2.3

[projekata poslovne infrastrukture](#) sa dvofaznim procesom evaluacije. U skladu sa odobrenjem Upravnog odbora Programa (UOP), poziv je objavljen u septembru 2022. godine.

Javni poziv se odnosi na pomoć kroz tri partije - za izgradnju ili rekonstrukciju industrijskih zona i drugih poslovnih objekata, za razvoj održivog turizma i za izradu tehničke dokumentacije za projekte poslovne infrastrukture. Informacije o javnom pozivu su pružene direktno učesnicima, njih 99 lokalnih samouprava koje učestvuju, a sam poziv je detaljnije predstavljen na šest informativnih sesija, kao i na sastanku za orijentaciju za regionalne razvojne agencije (RRA) koji je okupio 161 predstavnika 45 LSU i 10 RRA (od kojih 76 ili 47% žena i 85 ili 53% muškaraca).

Na poziv su pristigle prijave iz 58 LSU sa projektima ukupne vrednosti preko 23 miliona USD, od čega je 16,7 miliona USD zatraženo od Programa. Administrativna provera i evaluacija pristiglih prijava završena je u decembru 2022. godine, a 38 LSU čiji su koncepti projekata pozitivno ocenjeni u prvoj fazi pozvano je da dostave kompletne predloge projekata do kraja januara 2023. godine.

Pored toga, Program je procenio i analizirao potrebe LSU i izradio Nacrt poziva za dostavljanje predloga projekata za razvoj geografskog informacionog sistema (GIS) sa ciljem unapređenja pružanja usluga preduzećima i promocije određenih investicionih mogućnosti, industrijskih zona i turističkih potencijala. Poziv je dostavljen članovima UOP-a i o njemu će se razgovarati početkom 2023. godine sa ciljem da se sa pružanjem ove podrške LSU počne do sredine 2023. godine.

Aktivnost 2.2 Povećanje konkurentnosti i održivosti preduzeća koje doprinosi ekonomskoj stabilnosti lokalnih zajednica

Javni poziv za organizacije za podršku poslovanju (OPP) koji je objavljen u decembru 2021. godine zatvoren je 2. februara 2022. godine. RRA, poslovna udruženja, istraživačke institucije i privredne komore podnele su ukupno 45 prijava u vrednosti od dva miliona USD. Upravni odbor Programa (UOP) odobrio je dodelu 16 paketa bespovratnih sredstava organizacijama za podršku poslovanju (OPP) u ukupnoj vrednosti od približno 753,372 USD. Bespovratna sredstva realizuju 22 organizacije za podršku poslovanju, dok se sedam od 16 paketa bespovratnih sredstava realizuje u partnerstvu. Svih 16 ugovora o dodeli bespovratnih sredstava je pripremljeno i potpisano tokom maja 2022. godine pri čemu je sprovođenje počelo od 1. juna 2022. godine. Sastanku za orijentaciju namenjenom korisnicima bespovratnih sredstava, održanom u Vrnjačkoj Banji 19. maja 2022. godine, prisustvovali su predstavnici svih korisnika bespovratnih sredstava kao i predstavnici Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja. U drugoj polovini 2022. godine OPP su organizovale 68 događaja (42 uživo i sedam onlajn obuka, četiri inicijalna sastanka, devet sastanaka za orijentaciju i šest okruglih stolova) sa ukupno 980 učesnika.

[Javni poziv za nabavku opreme i uvođenje usluga za MMP](#) objavljen je 4. maja, a zatvoren 30. juna 2022. godine. Aktivnosti na terenu koje je Program sproveo u ovom periodu uključivale su opsežnu medijsku kampanju i direktno informisanje putem pisama i imejlava oko 15.000 potencijalnih podnosilaca prijava koji ispunjavaju uslove. Ukupno 742 osobe prisustvovala su na šesnaest informativnih sesija održanih uživo i dve onlajn sesije koje su organizovane. Detaljan izveštaj o organizovanim informativnim sesijama dostupan je u dokumentu Pregled realizacije projekata OPP¹⁹. Snimak onlajn informativnih sesija kao i najčešće postavljena pitanja objavljeni su na internet stranici poziva. Tehnička podrška potencijalnim podnosiocima prijava je obezbeđena kroz mrežu regionalnih razvojnih agencija (RRA) uz podršku Ministarstva privrede (MP). Sastanak za orijentaciju namenjen RRA organizovan je 17. maja 2022. godine u cilju pružanja RRA detaljnih informacija o procesu konkurisanja i dokumentaciji kako bi one mogle da pruže kvalitetnu tehničku podršku MMP i okupio je predstavnike devet RRA. U odgovoru na poziv pristiglo je ukupno 610 prijava iz 80 LSU. Nakon administrativne provere koju je izvršilo osam članova komisije za evaluaciju, tehnička evaluacija je počela u julu 2022. godine i u njoj je učestvovalo dvanaest članova komisije i dva predstavnika Ministarstva privrede koji su učestvovali u radu Komisije za evaluaciju kao posmatrači. Tokom oktobra i novembra obavljene su terenske posete za 204 MMP podnosilaca prijave u 60 LSU. Kao rezultat 124 prijave su predložene za finansiranje i 28 za rezervnu listu. Upravni odbor

¹⁹ Aneks II Prilog 2.1_EPP_Pregled realizacije projekata OPP

Programa odobrio je dodelu bespovratnih sredstava predloženim kandidatima 28. decembra 2022. godine. Ukupna vrednost prijave preporučenih za finansiranje je 3,7 miliona USD, od čega je 2,8 miliona USD zatraženo od EU PRO Plus.

Program je u martu 2022. godine održao sastanke sa predstavnicima 20 kancelarija za lokalni razvoj u cilju analize potreba programskih opština i prikupljanja kvalitetnih podataka za pripremu Javnog poziva za predloge projekata za unapređenje usluga vezanih za poslovanje. Nalazi su potvrdili relevantnost pristupa koji se zasniva na metodologiji dodele bespovratnih sredstava za rešavanje specifičnih potreba lokalnih samouprava kao što su promovisanje određenih investicionih mogućnosti, industrijskih zona i turističkih potencijala itd. Međutim, takođe su pokazali i da zaključivanje ugovora sa pružaocem usluga za zajedničke inicijative, poput pristupa informacijama, može biti delotvorno.

Sprovođenje javnih poziva za dostavljanje predloga projekata za podršku ženama i mladima početnicima u poslovanju i za stručno osposobljavanje je odloženo za 2023. godinu. Javni pozivi su sačinjeni i biće dodatno analizirani i razmatrani sa relevantnim zainteresovanim stranama u 2023. godini pre nego što budu poslani Upravnom odboru Programa na odobrenje a potom budu objavljeni.

Rezultat 3: Poboljšana socijalna infrastruktura i socijalna kohezija u ciljnim opštinama

U okviru nastojanja da se ciljnim regionima obezbedi poboljšana socijalna infrastruktura, pomoć Programa lokalnim samoupravama se realizuje kroz [Javni poziv za projekte lokalne infrastrukture](#) i ima za cilj unapređenje javnih usluga u zdravstvu, socijalnoj zaštiti, obrazovanju, sportu, kulturi, javnoj upravi i sektoru komunalnih usluga. Infrastruktura u oblasti kulture će biti unapređena u 9 LSU, dok se očekuje da će realizacija 8 paketa bespovratnih sredstava poboljšati uslove nastave i učenja u LSU kojima su ova sredstva odobrena. Pored toga, poboljšali bi se uslovi rada sportskih i zdravstvenih ustanova u 10 partnerskih opština, dok bi 5 korisnika bespovratnih sredstava kroz realizaciju projekata lokalne infrastrukture unapredilo socijalne i komunalne usluge u korist svojih građana. Konačno, energetska efikasna zgrada opštinske uprave za zaposlene u Vrnjačkoj Banji koja je rezultat realizovanog paketa bespovratnih sredstava za lokalnu infrastrukturu omogućice bolje pružanje usluga građanima.

Program je u martu uspešno zatvorio [Javni poziv za unapređenje socijalnih usluga](#), sa ukupno 90 primljenih prijavi iz civilnog sektora i LSU, uz angažovanje na partnerskoj osnovi širokog spektra lokalnih aktera relevantnih za unapređenje socijalnih usluga. Pozitivan odgovor na PDP i veliko interesovanje lokalnih aktera potvrdili su relevantnost intervencije i veliku potrebu za ovakvom vrstom podrške na lokalnom nivou.

[Upravni odbor Programa je odobrio za finansiranje](#) dvadeset predloga projekata²⁰ za podršku unapređenju do 25 socijalnih usluga u 23 LSU²¹ kroz međusobnu saradnju civilnog i javnog sektora. Ove intervencije su uglavnom fokusirane na unapređenje usluga koje se pružaju deci i mladima iz ugroženih grupa, uključujući usluge ličnog pratioca deteta, neurofidbek terapiju, centre za dnevni boravak za decu sa smetnjama u razvoju i problemima u ponašanju, dnevne centre za decu koja žive i/ili rade na ulici, kao i usluge pomoći u kući za odrasla i starija lica, usluge personalne asistencije za osobe sa invaliditetom i druge usluge socijalne i zdravstvene zaštite. Osim toga, očekuje se da ovi projekti doprinesu povećanju otpornosti pružalaca socijalnih usluga na moguće buduće vanredne situacije, kao i smanjenju negativnog uticaja kovida 19 na kvalitet života ugroženih grupa. Sprovođenje aktivnosti počelo je u novembru i trebalo bi da donese koristi za više od 2.000 ugroženih lica. Dva podnosioca prijave koja su se povukla iz procesa dodele bespovratnih sredstava zamenjena su sa prva dva sa rezervne liste.

U maju je Program završio sa pružanjem devetomesečne podrške za 23 zdravstvene ustanove u prevenciji i borbi protiv kovida 19 kroz angažovanje 194 medicinska i nemedicinska tima. Program je omogućio

²⁰ Dodatna tri predloga projekta su stavljena na rezervnu listu

²¹ Kuršumlja, Prijepolje, Bojnik, Lebane, Kraljevo, Kragujevac, Velika Plana, Bor, Zaječar, Negotin, Leskovac, Babušnica, Trstenik, Sokobanja, Ub, Čičevac, Čajetina, Novi Pazar, Loznica, Ražanj, Niš, Čuprija, Žitorađa

pružanje 2.645.519 zdravstvenih usluga (1.376.993 ženama i 1.268.526 muškarcima) u vezi sa kovidom 19 na sledeći način:

- Ukupno 1.186.370 lica je testirano na kovid 19, od čega 499.889 muškaraca, 545.711 žena, 74.591 dečak i 66.179 devojčica;
- Ukupno 214.488 lica je upućeno u druge domove zdravlja/medicinske ustanove zbog kovida 19, od čega 80.780 muškaraca, 99.520 žena, 17.002 dečaka i 17.186 devojčica;
- Ukupno je na bolničko lečenje zbog kovida 19 primljeno 20.919 lica, od čega 11.039 muškaraca, 9.494 žene, 172 dečaka i 214 devojčica;
- Ukupno je 1.207.313 lica vakcinisano protiv kovida 19, od čega 571.904 muškarca, 623.296 žena, 5.758 dečaka i 6.355 devojčica;
- Ukupno je 16.429 lica praćeno zbog kovida 19, od čega 5.669 muškaraca, 7.138 žena, 1.722 dečaka i 1.900 devojčica

Aktivnost 3.1 Razvoj i unapređenje infrastrukture koja doprinosi poboljšanom kvalitetu života

[Javni poziv za projekte lokalne infrastrukture](#) objavljen u decembru 2021. godine zatvoren je 31. januara 2022. godine. Informacije o pozivu su dostavljene direktno 99 LSU koje učestvuju u Programu i dalje su promovisane kroz šest informativnih sesija održanih uživo i tri onlajn informativne sesije održane krajem decembra 2022. godine i početkom januara 2023. godine kojima je prisustvovalo ukupno 218 učesnika iz 75 LSU i šest RRA.

Kao rezultat, na poziv je pristiglo 75 projekata iz 64 LSU i ukupne vrednosti od 18,4 miliona USD, od kojih je 12,9 miliona USD zatraženo od Programa.

Poziv je posebno podržao usluge zdravstvene i socijalne zaštite, omogućavajući podnošenje dva predloga u slučaju da je jedan namenjen za ta dva sektora. Nedovoljno razvijene LSU su takođe dobile podršku sa do sedam (7) dodatnih bodova. Program je takođe na inicijativu DEU uključio i 20 bodova za relevantnost u vezi sa teritorijalnim razvojem, čime je napravljen iskorak u pogledu kvaliteta primljenih prijavi, jer je poziv promovisao funkcionalna partnerstva u cilju poboljšanja usluga u pomenutim sektorima, što je donelo dodatnu vrednost kad je u pitanju kvalitet predloga. Kroz usvojene predloge biće uvedena 53 funkcionalna partnerstva kako bi se obezbedilo unapređenje usluga kroz meke mere koje su uvedene kao obavezne, pored infrastrukturne intervencije. Ovaj dodatak pozivu je takođe podstakao opštine da saznaju kako da kombinuju i iskoriste sredstva iz različitih raspoloživih izvora finansiranja kako bi na sistematski način planirali finansijska sredstva za završetak svojih projekata. Održivost je takođe bila obavezan deo kriterijuma evaluacije i eliminacije, kao i negativan uticaj na životnu sredinu, zbog koga su eliminisana četiri predloga jer je zaključeno da bi imala negativan uticaj na životnu sredinu.

Rezultati evaluacije sa stanovišta stepena razvijenosti, pokazali su da je 47% odobrenih u odnosu na 52% prijavljenih iz četvrte grupe prema stepenu razvijenosti i iz devastiranih opština. Ukupno 70,5% odobrenih prijavi su podnele LSU koje spadaju u treću i četvrtu grupu prema stepenu razvijenosti ili devastirane opštine, što je srazmerno dodeli sredstava po stepenu razvijenosti, pri čemu će preko 70% sredstava EU biti uloženo u LSU u te tri kategorije. Ovaj procenat takođe ukazuje na slabu zainteresovanost razvijenih LSU da konkurišu za finansiranje, jer među onima koji su podneli prijave samo 20% od ukupnog broja pripada prvoj i drugoj grupi prema stepenu razvijenosti. Za neke buduće intervencije može biti relevantno razmotriti aktivnosti koje su namenjene samo nedovoljno razvijenim opštinama.

Komisija za evaluaciju, sastavljena od 19 članova, pripremila je svu evaluacionu dokumentaciju u aprilu 2022. godine, što je rezultiralo listom od 33 LSU preporučenih za finansiranje. Četrnaest (14) prijavi je stavljeno na rezervnu listu, 19 predloga nije preporučeno, a za osam prijavi je utvrđeno da ne ispunjavaju uslove.

UOP je, u postupku elektronskog glasanja, 29. aprila 2022. godine odobrio rezultate poziva, kao i njihovo

[objavljivanje](#) a Program je do kraja maja 2022. godine zaključio 33 ugovora o dodeli bespovratnih sredstava sa 32 lokalne samouprave, obezbeđujući sredstva u ukupnom iznosu od 5.965.897,01 USD za 33 projekta. Samo se Grad Vranje, čiji je projekat prvobitno bio među 34 odobrena projekta na listi, povukao zbog nemogućnosti da obezbedi sufinansiranje za projekat za koji se predviđa povećanje vrednosti za 60% u odnosu na početnu cenu.

Sva 33 projekta primila su prvu ratu tokom juna i jula i otpočela su sa implementacijom. Radovi na infrastrukturi su počeli u dvadeset i jednoj (21) LSU, sedam (7) LSU je potpisalo ugovor o radovima i izvođaču će omogućiti pristup lokaciji tokom januara 2023. godine, a četiri (4) su završile postupke nabavke. Jedino Grad Niš nije pokrenuo postupak nabavke za radove, na šta je Program odgovorio dopisom sa zahtevom za revidiranje akcionog plana. Nažalost, nakon okončanja tenderskog postupka, veće u Požegi je donelo odluku o otkazivanju ugovora o dodeli bespovratnih sredstava usled više neuspelih pokušaja da se dobiju ponude koje se uklapaju u budžetom predviđenu cenu, jer je njihova vrednost udvostručena u odnosu na planiranu.

Pored toga, da bi se ublažila dalja kašnjenja u drugim projektima koji nisu započeli sa radovima, Program je poslao obaveštenja 11 LSU, u kojima se traži prilagođavanje inicijalnih akcionih planova i nadoknađivanje zaostataka, imajući u vidu zimsku sezonu koja će uzrokovati dodatna odlaganja određenih vrsta građevinskih radova.

Program je takođe sproveo jednu izmenu ugovora o dodeli bespovratnih sredstava sa opštinom Bosilegrad na osnovu zahteva za modifikaciju budžeta upućenog u avgustu, koja se odnosi na povećanje udela korisnika za učešće u troškovima za 100.000 USD u odnosu na prvobitni budžet projekta što je odraz povećanja tržišnih cena i završetka projekta za izvođenje.

Aktivnost 3.2 Podrška javnim institucijama, uključujući institucije socijalne zaštite, da unaprede socijalne usluge i pripremljenost za vanredne situacije

[Javni poziv za unapređenje socijalnih usluga](#) pokrenut je 14. januara kroz obimnu kampanju na terenu koja je obuhvatala medijsku promociju, distribuciju promotivnog materijala u 99 LSU i direktno obaveštavanje preko 900 kontakata iz javnog i civilnog sektora. Dodatno, tri informativne sesije o pozivu, održane onlajn zbog izazova vezanih za kovid 19, okupile su 158 osoba (117 žena i 41 muškarca). PDP je pobudio značajno interesovanje među ciljnim grupama i po njegovom zatvaranju 7. marta 2022. godine pristiglo je ukupno 90 prijava iz 56 opština i gradova, od kojih je 58 predloga projekata proisteklo kao rezultat partnerstva, uglavnom između civilnog i javnog sektora.

U skladu sa procedurama UNOPS-a, formirana je Komisija za evaluaciju PDP-a sa tri člana Tima za tehničku evaluaciju, pet sekretara u okviru Administrativnog tima i tri posmatrača koje je imenovalo Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja (MRZBSP). Proces evaluacije je završen u maju, nakon čega je usledilo razjašnjavanje podataka navedenih u predlozima projekata koje je bilo potrebno za 21 od 23 prijave koje su bile iznad limita utvrđenog pozivom. Proces razjašnjavanja je završen u junu i rezultati evaluacije su predstavljeni UOP-u. U postupku elektronskog glasanja, UOP je usvojio [rezultate PDP-a za unapređenje socijalnih usluga](#) 16. septembra. Za finansiranje je odobreno ukupno 20 predloga projekata vrednih 61.187.607,10 RSD²² dok su tri projekta vredna 9.042.798,00 RSD²³ stavljena na rezervnu listu. Ova intervencija se sprovodi u 23 grada i opštine uz učešće 22 OCD, 14 LSU, šest ustanova socijalne i zdravstvene zaštite. Prioritetne oblasti su unapređenje usluga socijalne i zdravstvene zaštite kroz podršku ugroženoj deci i mladima (12 projekata), podršku ugroženim odraslim licima (6), primarnu i sekundarnu zdravstvenu zaštitu (3), podršku porodicama (2) i planiranje socijalne zaštite (2).

Program je izvršio konačnu verifikaciju planova aktivnosti i budžeta pre sklapanja ugovora o donaciji.

²² 521.629,03 EUR

²³ 77.090,54 EUR

Tokom procesa, dva podnosioca predloga projekata²⁴ su se povukla iz procesa dodele bespovratnih sredstava zbog nedostatka kapaciteta i njih su zamenila dva prvoplasirana kandidata sa rezervne liste, Opština Tutin i Opština Bela Palanka. Tokom novembra i decembra zaključeno je 18 ugovora, projekti su počeli sa realizacijom u trajanju do 15 meseci i sve prve tranše su prenete korisnicima bespovratnih sredstava. Očekuje se da će dva preostala ugovora o dodeli bespovratnih sredstava biti zaključena u januaru 2023. godine po završetku procesa verifikacije za predloge projekata sa rezervne liste.

Početak decembra, Program je održao dva sastanka za orijentaciju (jedan uživo i jedan onlajn događaj) za dobitnike bespovratnih sredstava, gde su dobili uputstva i smernice u vezi sa administrativnim, finansijskim i proceduralnim aspektima sprovođenja njihovih projekata u skladu sa zahtevima i procedurama Programa. Sastanci su bili dobro posećeni i privukli su 44 učesnika (25 žena i 19 muškaraca) iz civilnog i javnog sektora, pri čemu su predstavnici svih 18 korisnika bespovratnih sredstava učestvovali na sastancima, dajući pozitivne povratne informacije o sadržaju i kvalitetu informativnih sesija.

Aktivnost 3.3 Podrška aktivnostima vezanim za sprečavanje i suzbijanje pandemije kovida 19

Tokom prve polovine 2022. godine, na zahtev Ministarstva zdravlja, koji su podržali MEI i DEU zbog nepovoljne epidemiološke situacije, Program je omogućio nastavak angažovanja 191 od 194 medicinska i nemedicinska radnika u 23 zdravstvene ustanove širom Srbije, kao vid podrške u naporima za prevenciju i oporavak od kovida 19.

Angažovanje medicinskih radnika u 23 ustanove okončano je krajem maja, a svi projekti su administrativno zaključeni u novembru nakon verifikacije završnih izveštaja.

3. UPRAVLJANJE I KOORDINACIJA

3.1 Rukovođenje

Upravni odbor Programa (UOP) je vodio i podržavao realizaciju Programa tokom cele godine. Sastav UOP-a je ponovo potvrđen i ažuriran nakon usvajanja izmena i dopuna Zakona o ministarstvima u oktobru 2022. godine. Naime, Kancelariju za upravljanje javnim ulaganjima (PIMO) zamenilo je Ministarstvo za javna ulaganja (MJI), a bivše Ministarstvo omladine i sporta (MOS) zamenilo je Ministarstvo turizma i omladine (MTO). Ostale institucije koje su bile inicijalno uključene u rad UOP-a su nastavile svoje članstvo u njemu.

Članovi UOP-a su bili angažovani u sprovođenju Programa, kroz davanje smernica i komentara o ključnim rezultatima Programa, kao i kroz učešće u događajima i aktivnostima Programa, uključujući učešće u svojstvu posmatrača u radu komisija za evaluaciju zahteva za dodelu bespovratnih sredstava Programa za sve procese evaluacije koji su se odvijali tokom godine.

Nekoliko materijala koje je podneo Program je razmatrano i odobreno korišćenjem procedure elektronskog glasanja. U aprilu 2022. godine UOP je odobrio objavljivanje Javnog poziva za nabavku opreme i uvođenje usluga za preduzetnike, mikro i mala preduzeća kao i rezultata dva poziva – Javnog poziva za organizacije za podršku preduzećima i Javnog poziva za projekte lokalne infrastrukture.

Nadalje, u septembru 2022. godine, ponovo koristeći proceduru elektronskog glasanja, UOP je odobrio objavljivanje Javnog poziva za projekte poslovne infrastrukture i rezultata Javnog poziva za unapređenje socijalnih usluga, zajedno sa izveštajima o realizaciji Programa: Godišnji izveštaj za 2021. godinu, Kvartalni izveštaj za period januar - mart 2022. godine i Kvartalni izveštaj za period april - jun 2022. godine.

U decembru 2022. godine održan je sastanak UOP-a uživo, a članovi UOP-a su usvojili rezultate Javnog poziva za nabavku opreme i uvođenje usluga za preduzetnike, mikro i mala preduzeća, kao i Kvartalni izveštaj za period jul-septembar 2022. godine. Sastanku su prisustvovali svi članovi UOP-a.

²⁴ Udružene osobe sa invaliditetom Kuršumlije i Opština Ražanj

3.2 Koordinacija

EU PRO Plus kontinuirano ulaže napore da koordinira svoje aktivnosti sa relevantnim zainteresovanim stranama i drugim razvojnim intervencijama.

Ključne nacionalne zainteresovane strane, predvođene MEI i DEU, zajedno sa ostalim članovima Upravnog odbora Programa (UOP), bili su uključeni u razvijanje svih aktivnosti Programa, uključujući [Javni poziv za nabavku opreme i uvođenje usluga za MMP](#), [Javni poziv za projekte poslovne infrastrukture](#) i [Likovni konkurs za kalendar za 2023.](#) Kao i prethodnih godina, u dogovoru sa DEU u Srbiji, likovni konkurs za kalendar je osmišljen u skladu sa godišnjom temom Evropske komisije za 2023. godinu, dok su DEU i MEI zajedno sa UNOPS-om i Vox Populi činili komisiju za odabir najboljih radova.

Pored toga, predstavnici resornih ministarstava su bili posmatrači u procesima izbora korisnika za članove komisija za evaluaciju prijava za dodelu bespovratnih sredstava pristiglih na tri konkursa zatvorena tokom godine. Naime, u radu komisija za evaluaciju prijava za dodelu bespovratnih sredstava u okviru Javnog poziva za MMP i Javnog poziva za projekte poslovne infrastrukture učestvovali su predstavnici Ministarstva privrede i Razvojne agencije Srbije, dok su predstavnici Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja (MRZBSP) učestvovali u izboru korisnika u okviru [Javnog poziva za unapređenje socijalnih usluga](#).

Učešće posmatrača iz nacionalnih institucija u ovim procesima ide i dalje od uloge kontrole kvaliteta, jer služi i kao sredstvo za koordinaciju napora i unapređenje kvaliteta projekata jer predstavnici institucija koji su učesnici iznose stavove i uvide o projektima koji se ocenjuju i koji su uključeni u projekte za koje je odobrena podrška, uz pomnije praćenje rizika. Pored toga, uključivanje većeg broja institucija u UOP bilo je važno za promociju aktivnosti koje sprovodi Program kao mehanizam za distribuciju informacija.

Aktivnosti na uvođenju integralnog teritorijalnog razvoja koordinisane su i sinhronizovane sa najvažnijim inicijativama i komplementarnim projektima. Program je učestvovao u dva događaja u organizaciji Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture (MGSI): Radionici o klimatskim promenama i urbanom razvoju i Okruglom stolu o finansiranju urbanog razvoja u Srbiji. Oba događaja održana su u okviru procesa revizije [Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine](#) i pripreme novog Akcionog plana za period od 2023. do 2025. godine.

Konsultovana su dva komplementarna projekta – zajednički [Projekat razvoja lokalne infrastrukture i institucionalnog jačanja lokalnih samouprava u Srbiji](#) (LIID) AFD-a i Svetske banke i [Program Zeleni, rezilijentni gradovi udobni za život u Srbiji](#) Svetske banke u cilju uspostavljanja saradnje i sinergije u aktivnostima vezanim za održivi urbani razvoj gradova. Ova koordinacija će najvećim delom doprineti realizaciji projekata proizašlih iz teritorijalnih strategija koje je Program podržao kroz „LIID“ plan dodele bespovratnih sredstava. Saradnja sa Projektom [“Razvoj sistema za upravljanje kohezivnom politikom”](#) koji sprovodi GIZ nastavljena je periodičnim sastancima vezanim za sinhronizovanje aktivnosti.

Program je takođe koordinirao aktivnosti sa projektom [Zeleni gradovi Srbije](#) – projekat javno-privatnog partnerstva Ambasade Holandije koji pruža održiva urbana rešenja. Inicijativa ima za cilj da olakša zelenu tranziciju koja će za rezultat imati gradove koji su udobniji i prijatniji za život u Srbiji. Saradnja je obuhvatala učešće u [studijskoj poseti Holandiji](#), sastanak sa [Privrednom agencijom Holandije \(RVO\)](#), radionicu projekta Zeleni gradovi u Srbiji i učešće na konferenciji [Ozelenjavanje – Transformacija betonske džungle](#) u organizaciji Ambasade Holandije u Srbiji. Program će uključiti ovaj projekat u proces izrade teritorijalnih strategija.

Relevantne aktivnosti koordinacije sa donatorskim programima obuhvatile su sastanke sa [Programom Exchange 6](#) Stalne konferencije gradova i opština (SKGO) kako bi inicirali koordinaciju u vezi sa preklapanjem u izradi strategija SUD i planova lokalnog razvoja u Šapcu i Kruševcu i razgovarali o aktivnostima Programa koje se odnose na podršku lokalnom razvoju koji vodi zajednica (CLLD) kroz instrument teritorijalnog razvoja i podršku lokalnim akcionim grupama (LAG); [Javne i privatne finansije za razvoj](#) - Projekat obezbeđivanja održivih lokalnih zajednica unapređivanjem planiranja lokalnog razvoja u www.euproplus.org.rs

Republici Srbiji. Projekat se finansira iz bespovratnih sredstava slovačke razvojne pomoći (SlovakAid), a sprovodi posredstvom Programa Ujedinjenih nacija za razvoj u Srbiji (UNDP) i SKGO; [Helvetas MED III projekat](#); [NALED "Podrška unapređenju kapaciteta i izradi lokalnih planova razvoja"](#), i sa Ministarstvom za evropske integracije (MEI), Sektorom za programe prekogranične i transnacionalne saradnje na programima [URBACT](#) i prekograničnim programima.

Pored toga, Program je učestvovao u nekoliko relevantnih događaja. „Zeleno društvo i održivi način života“, koji je UNDP organizovao u partnerstvu sa Ministarstvom zaštite životne sredine i uz podršku Vlade Švedske, bio je peti i poslednji dijalog u okviru [Nacionalnih konsultacija o životnoj sredini](#), u okviru priprema Srbije za učešće na globalnoj konferenciji „Stokholm+50“, na kojoj su predstavljeni ključni nalazi i preporuke različitih zainteresovanih strana u vezi sa smanjenjem zagađenja životne sredine, očuvanjem biodiverziteta i adekvatnim odgovorom na izazove klimatskih promena.

Takođe, Program je prisustvovao prezentaciji [Nacionalnog izveštaja o ljudskom razvoju pod nazivom „Ljudski razvoj kao odgovor na demografske promene“](#) 2022. za Srbiju, u organizaciji UNDP i UNFPA. Izveštaj obuhvata devet oblasti javnih politika, a izradio ga je tim međunarodnih i domaćih istraživača i u saradnji sa predsednicom Vlade Republike Srbije. Ovaj [strateški dokument](#) pokazuje kako će broj stanovnika Srbije opadati u budućnosti i kako će država i društvo morati da formulišu nove odgovore na demografske izazove koji su pred nama. Nudi moguće nove pravce delovanja kao odgovor na depopulaciju u Srbiji. Izveštaj obuhvata devet relevantnih oblasti sa predloženim intervencijama: podrška porodici, tržište rada, migracije, obrazovanje, zdravlje i starenje, urbani razvoj, životna sredina i klimatske promene.

Pored toga, Program je, organizujući pet terenskih poseta za šefa Odeljenja za saradnju Delegacije EU, blisko saradivao sa projektima finansiranim od strane EU koje realizuju različiti međunarodni i domaći partneri, uključujući projekat GIZ-a „EU za kulturno nasleđe i turizam“, projektima realizovanim u okviru Programa prekogranične saradnje Bugarska-Srbija i Srbija-Bosna i Hercegovina i projektom Programa „Podrška Evropske unije socijalnom stanovanju i aktivnoj inkluziji (EU SHAI)“ koji sprovodi UNOPS. Koordinacija i saradnja je nastavljena tokom cele godine sa EU info centrom, informativnim centrom Delegacije EU, s obzirom da je Program pružao informacije o projektima uključenim u medijske kampanje kojima se promoviše podrška EU.

3.3 Ljudski resursi

Godišnje planiranje broja zaposlenih izvršeno je u prvom tromesečju 2022. godine, a pitanje utvrđenih potreba za povećanjem broja zaposlenih Programa je rešavano tokom godine. Tokom 2022. godine, angažovano je 14 stručnjaka po pozivu kao odgovor na visok nivo aktivnosti u Sektoru za razvijanje kapaciteta: Grupa od pet međunarodnih stručnjaka iz oblasti integralnog održivog teritorijalnog razvoja angažovana je zajedno sa četiri lokalna viša službenika i dva službenika za izgradnju kapaciteta u oblasti urbanog razvoja i strateškog planiranja. Pored toga, obrazovan je tim od tri međunarodna stručnjaka za podršku upravljanju projektima koji su specijalisti za uporedne analize integralnog održivog teritorijalnog razvoja. Inženjeri mašinstva, vodoprivrede i elektrotehnike angažovani kao stručnjaci po pozivu pridružili su se Sektoru za infrastrukturu kao podrška za procenu i izradu tehničke dokumentacije za predloge projekata lokalne infrastrukture. Sektor za konkurentnost je u poslednjem tromesečju angažovao višeg asistenta za podršku upravljanju projektima na redovnoj kratkoročnoj osnovi radi pružanja pomoći i podrške u prikupljanju i pripremi dokumentacije u vezi sa obradom zahteva MSP za dodelu bespovratnih sredstava.

U prvom tromesečju, zaposleni Programa su postavili jasne pojedinačne SMART ciljeve učinka o kojima se redovno razgovaralo tokom neformalnih i formalnih razgovora u vezi sa učinkom. Prepoznajući važnost upravljanja učinkom, UNOPS je osmislio seriju interaktivnih radionica za supervizore i subjekte supervizije sa ciljem negovanja kulture učinka i povratnih informacija među zaposlenima. Kao dodatni resurs, UNOPS je osmislio kurs „Osnove upravljanja učinkom“ koji ima za cilj da upozna zaposlene UNOPS-a sa politikama, procesima i praksama upravljanja učinkom i njihovim ulogama u procesu i unapredi usklađenost načina na koji se u celoj organizaciji upravlja i ocenjuje učinak.

Program je utvrdio svoj plan učenja za 2022. godinu na osnovu individualnih razvojnih planova koje su napravili zaposleni tokom aktivnosti postavljanja ciljeva učinka u dogovoru sa pretpostavljenima.

Ukratko, zaposleni su završili preko 50 kurseva u oblasti upravljanja projektima, infrastrukture, korporativnih alata i IKT, upravljanja ljudskim resursima, raznolikosti i inkluzije. Saradnica za mala i srednja preduzeća je dobila osnovni sertifikat PRINCE2, dok je menadžerka projekta resertifikovana kao PRINCE2 praktičar. Pored toga, zaposleni su pohađali WebEx obuke o različitim temama vezanim za posao i ličnu dobrobit.

3.4 Nabavke i bespovratna sredstva

EU PRO Plus uglavnom koristi metodologiju za dodelu bespovratnih sredstava zahvaljujući kojoj njeni korisnici stižu „vlasništvo“ nad projektima dok Program zadržava uloge praćenja i savetovanja. Tokom 2022. godine, Jedinica za administriranje bespovratnih sredstava pružila je administrativnu podršku za upravljanje javnim pozivima (PDP) za projekte lokalne infrastrukture, organizacija za podršku poslovanju, nabavku opreme i uvođenje usluga za preduzetnike, mikro i mala preduzeća i poslovne infrastrukture. U skladu sa transparentnim procesom selekcije korisnika bespovratnih sredstava, Jedinica za administriranje bespovratnih sredstava je u drugoj godini sprovođenja programa izdala 69 ugovora o podršci kroz dodelu bespovratnih sredstava (*eng.* GSA) i pružila administrativnu podršku za upravljanje njima. Ukratko, tokom prošle godine aktivnosti na administriranju GSA su bile:

- Obrada 101 zahteva za plaćanje,
- Verifikacija 34 finansijska izveštaja,
- Registracija 67 GSA za PDV kod Poreske uprave,
- Obrada 26 rebalansa budžeta i produženja trajanja projekata.

Pored toga, Jedinica za administriranje bespovratnih sredstava je sprovela administrativno zaključivanje 23 GSA (zaključena 2021. godine) za podršku zapošljavanju kadrova u 23 zdravstvene ustanove na teritoriji Republike Srbije, radi kontrole i suzbijanja kovida 19.

Kada je reč o nabavkama, UNOPS je 2022. godine završio procese hitnih nabavki u vezi sa kovidom 19 isporukom 26 specijalizovanih vozila za medicinske timove i prevoz vakcina, trijažnih kontejnera opremljenih potrebnim medicinskim nameštajem i uređajima za dezinfekciju sa tečnošću. Pored toga, Jedinica za nabavke je sprovela 72 različita postupka nabavke. U odnosu na vrednost dobara, radova ili usluga i prirodu i složenost zahteva, statistika svih sprovedenih procesa prikupljanja ponuda je sledeća:

- 15 postupaka kupovine, odnosno kupovine male vrednosti do 5.000,00 USD
- 53 postupka izdavanja zahteva za ponude, odnosno kupovine u vrednosti od 5.000,00 USD do 50.000,00 USD
- 4 poziva za dostavljanje ponuda, kupovine u vrednosti većoj od 50.000 USD

3.5. Finansije

Ukupno izvršenje EU PRO Plus na dan 31. decembra 2022. iznosilo je 12.685.386,83 EUR ili 31,71% budžeta Programa ili 51,24 % drugog predfinansiranja. Projektovano izvršenje za naredni izveštajni period je 1.095.323 EUR.

4. RIZICI I PROBLEMI

U skladu sa Strategijom upravljanja rizicima EU PRO Plus zasnovanom na UNOPS-ovoj strukturi upravljanja projektima, Program identifikuje i procenjuje rizike i probleme, a zatim planira i sprovodi odgovore. Ovaj odeljak pruža uvid u ključne rizike i probleme registrovane tokom druge godine sprovođenja Programa.

- **Usled više kašnjenja u obezbeđivanju saglasnosti za pokretanje aktivnosti i odabir korisnika bespovratnih sredstava, dinamika sprovođenja programa je ugrožena.** Neka od kašnjenja su

posledica kašnjenja nastalih u 2021. godini vezano za odobravanje pružanja pomoći u izradi teritorijalnih strategija i odobrenje za objavljivanje Javnog poziva za unapređenje socijalnih usluga. Uz to, 2022. godine Javni poziv za projekte poslovne infrastrukture redizajniran je u dvofazni proces što je produžilo proces prijavljivanja i selekcije i odložilo početak realizacije aktivnosti za drugo tromesečje 2023. godine. Program planira i ulaže dodatne resurse kako bi ubrzao proces evaluacije i pažljivo prati odobrene projekte da bi osigurao pravovremenu reakciju na moguća kašnjenja u realizaciji. Međutim, pošto su aktivnosti Programa međusobno povezane, planirana podrška implementaciji teritorijalnih strategija će biti značajno odložena, što će rezultirati potrebom za produženjem perioda realizacije Programa za najmanje šest meseci. Efikasna podrška Upravnog odbora Programa ostaje od najveće važnosti tokom perioda implementacije.

- **Povećanje tržišnih cena na lokalnom i globalnom nivou je uticalo na realizaciju aktivnosti Programa.** Nestabilnost tržišnih cena uticala je na praktično sve aktivnosti Programa, jer su početkom godine zabeležene ekstremne varijacije posebno kad je u pitanju građevinski materijal. Kako se to očekivalo od ranijih faza Programa, podnosioci prijave i korisnici bespovratnih sredstava su bili podsticani da predvide rezerve prilikom izrade budžeta, što je do sada u velikoj meri ublažilo ove efekte. Međutim, u težim slučajevima, kod projekata velike vrednosti i sa značajnim doprinosom za učešće u troškovima, kao što je projekat lokalne infrastrukture Grada Vranja, korisnik bespovratnih sredstava nije bio u mogućnosti da obezbedi neophodno sufinansiranje. Štaviše, pod sličnim okolnostima nekoliko lokalnih samouprava je trebalo da donese odluke o povećanju sufinansiranja kroz lokalne skupštine i veća, što je, opet, odložilo realizaciju. Konačno, zbog opadanja ukupne ekonomske aktivnosti, neka od MSP korisnika bespovratnih sredstava možda neće biti u mogućnosti da finansijski podrže planirane investicije i otvore radna mesta.
- **Nepovoljne oscilacije deviznog kursa negativno utiču na raspoloživa sredstva Programa.** U julu 2022. godine kurs evra prema američkom dolaru dostigao je paritet prvi put u dvadeset godina, nakon čega je usledio dalji pad evra do sredine oktobra 2022. To je negativno uticalo na raspoloživost sredstava što je rezultiralo nedostatkom sredstava za nekoliko aktivnosti, a posebno one ugovorene tokom ovog perioda. Shodno tome, budžetski deficit u aktivnostima projekata lokalne infrastrukture i unapređenja socijalnih usluga rezultirao je konzervativnom dodelom bespovratnih sredstava radi ublažavanja rizika od prekoračenja potrošnje. Program je preduzeo nekoliko mera predostrožnosti, uključujući potpisivanje ugovora o dodeli bespovratnih sredstava u USD da bi ublažio rizik.
- **Smanjeni kapaciteti korisnika bespovratnih sredstava mogu da dovedu do produženja perioda realizacije, pa čak i otkazivanja nekih aktivnosti.** Tokom realizacije 33 projekta lokalne infrastrukture (PLI) i 16 projekata organizacija za podršku poslovanju (OPP), Program se suočio sa određenim izazovima vezanim za kapacitete korisnika bespovratnih sredstava da realizuju odobrene aktivnosti. Došlo je do kašnjenja u postupcima nabavke za infrastrukturne intervencije, dok je za čak šest od 16 podržanih OPP bilo potrebno produženje tokom godine. Svestan rizika, Program je planirao i uložio dodatne napore da podrži ove korisnike kroz mentorstvo i tehničku pomoć, stavljajući tako kašnjenja pod kontrolu.
- **Mogućí poremećaji u globalnim lancima snabdevanja ili ekonomska kriza mogu odložiti realizaciju aktivnosti planiranih za 2023. godinu.** Naime, 124 projekta MSP koji su preporučeni za finansiranje u 2022. godini moraće da sprovedu postupke nabavke, koji potencijalno obuhvataju uvoz opreme sa udaljenih lokacija. Uzimajući u obzir potencijalni nedostatak kapaciteta mladih preduzeća korisnika da pregovaraju o ugovorima o nabavkama i uslovima isporuke, Program će pažljivo pratiti i podržati korisnike bespovratnih sredstava u sprovođenju postupaka nabavki, oslanjajući se na veliko iskustvo iz prethodnog Programa čija se implementacija odvijala tokom zahtevnih okolnosti pandemije kovida 19.

5. KVALITET

Tokom druge godine sprovođenja, standardi Programa za upravljanje kvalitetom su sastavni delovi realizacije aktivnosti, u skladu sa Strategijom upravljanja kvalitetom (*eng.* QMS) Programa EU PRO Plus usvojenom u julu 2021. godine. Povratne informacije od zainteresovanih strana i korisnika Programa su kontinuirano prikupljane, a kvalitet intervencija i rezultata Programa ocenjivan.

U 2022. godini Program je sproveo više od deset informativnih sesija, dva ciklusa obuke i nekoliko sastanaka za orijentaciju i terenskih poseta. Svaki događaj je pažljivo procenjen, izvučene su pouke i napravljeni snimci. Naime, u okviru Rezultata 1, u martu 2022. godine održane su četiri obuke o instrumentima teritorijalnog razvoja, kojima je prisustvovalo 120 učesnika. Analiza²⁵ evaluacionih upitnika je pokazala veoma pozitivne povratne informacije, sa ukupnom prosečnom ocenom od 4,5 (od maksimalnih 5 poena), pri čemu se ističe kompetentnost predavača i njihov odnos sa učesnicima, ocenjeni kao odlični (4,9). Obuka o partnerstvu i uključivanju zainteresovanih strana, održana u novembru i decembru 2022. godine, takođe je pokazala veoma dobre rezultate u pogledu ukupnog utiska o stečenom znanju, sadržaju obuke i pripremljenom materijalu, kao i organizaciji obuke. Povratne informacije od 113 od 152 učesnika dve aktivnosti onlajn obuke²⁶ potvrđuju visoku relevantnost sadržaja obuke i kompetentnost pružalaca obuke, sa prosečnom ocenom 4,44 i 4,42 od 5,0. Što se tiče aktivnosti u okviru Rezultata 3, organizovano je šest uživo i tri onlajn informativne sesije u cilju promocije Javnog poziva za projekte lokalne infrastrukture, a evaluacioni upitnici koje je popunilo 148 učesnika su pokazali da su ocenjene kao veoma pozitivne (69%) i pozitivne (28%); evaluaciona anketa je takođe pokazala poboljšanje znanja učesnika o pozivu u poređenju sa prethodnim, pre informativnih sesija²⁷. Slično tome, 76 odsto od 101 učesnika u četiri uživo i dve onlajn informativne sesije, organizovane tokom oktobra radi informisanja LSU o uslovima Javnog poziva za projekte poslovne infrastrukture, ocenilo je veoma pozitivno organizaciju, dok se njihovo poznavanje i razumevanje poziva značajno poboljšalo nakon informativnih sesija. U okviru Rezultata 3 organizovane su tri onlajn informativne sesije za promociju Javnog poziva za unapređenje socijalnih usluga, održane u januaru i februaru, na kojima je bilo 158 učesnika, i koje su učesnici ocenili²⁸ veoma pozitivno, opisujući ih kao korisne i relevantne za pripremu predloga projekata (95 odsto) i potvrđujući da je njihovo razumevanje poziva značajno poboljšano nakon prezentacije. Organizaciju informativnih sesija pozitivno je ocenilo 98 odsto učesnika. Na osnovu dosadašnjih primera dobre prakse, nakon zaključivanja 18 ugovora o dodeli bespovratnih sredstava u okviru Javnog poziva za predloge projekata za unapređenje socijalnih usluga, početkom decembra organizovana su dva sastanka za orijentaciju namenjena korisnicima bespovratnih sredstava kako bi se upoznali sa proceduralnim i administrativnim zahtevima Programa relevantnim za upravljanje i realizaciju odobrenih projekata kroz praktične primere. Svi učesnici su sastanke ocenili²⁹ pozitivno, navodeći da se njihovo poznavanje i razumevanje procedura Programa značajno poboljšalo nakon sastanaka za orijentaciju.

Pored evaluacije sastanaka, još jedan dokaz o kvalitetu aktivnosti Programa i kampanja na terenu je veliki broj LSU koje su se prijavile na poziv za LIP – dostigao je 65% ukupnog broja od 99 ciljnih opština, a broj pristiglih prijava na poziv za PPI dostigao je 58%. Brojke su u potpunosti u skladu sa rezultatima istraživanja, u kome je 60% ciljnih opština potvrdilo da ima projekte ili im je potrebna tehnička dokumentacija za razvoj poslovne infrastrukture. Takođe, u proces evaluacije Javnog poziva za unapređenje socijalnih usluga, u svojstvu posmatrača, bili su uključeni i predstavnici MRZBSP koji su potvrdili relevantnost predloženih radnji i dali dodatne preporuke za unapređenje kvaliteta

²⁵ Izveštaj o obuci za instrumente teritorijalnog razvoja se može naći u Aneksu I Prilog 1.4

²⁶ Izveštaj o partnerstvu i zainteresovanim stranama se može naći u Aneksu I Prilog 1.6

²⁷ Izveštaj o evaluaciji informativnih sesija o projektima lokalne infrastrukture se može naći u Aneksu III, Prilog 3.3

²⁸ Izveštaj o evaluaciji informativnih sesija o PDP za socijalne usluge se može naći u Aneksu III, Prilog 3.1

²⁹ Izveštaj o evaluaciji informativnih sesija o PDP za socijalne usluge se može naći u Aneksu III, Prilog 3.2

spvođenja aktivnosti vezanih za usluge socijalne zaštite.

Nadalje, u okviru procesa obezbeđivanja kvaliteta, tim za infrastrukturu je uveo ocenu kvaliteta tehničkih projekata koji se odnose na predmet infrastrukturne intervencije tokom tehničke evaluacije predloga. Ova ocena je uvedena na temelju pouka stečenih iz prethodnog EU PRO programa, kada je tokom implementacije zabeležen veliki broj nekvalitetnih tehničkih projekata. Da bi potvrdila održivost podnetih predloga projekata, komisija za evaluaciju je tokom marta zatražila administrativno pojašnjenje od 43 LSU i pojašnjenja budžeta od 32 LSU i obavila verifikacione posete u 13 LSU. Uključivanje spoljnih posmatrača u komisiju za evaluaciju je bila dodatna mera obezbeđenja kvaliteta procesa i takva praksa je zadržana i za Javni poziv za projekte poslovne infrastrukture. Takođe, pre ugovaranja projekata odobrenih u okviru Javnog poziva za unapređenje socijalnih usluga sproveden je proces pružanja razjašnjenja kako bi se potvrdio trenutni status licenci potrebnih za pružanje usluga socijalne zaštite, da bi se obezbedila konačna verifikacija budžeta i proverila njihova spremnost za fazu realizacije, s obzirom na neplanirano kašnjenje početka realizacije.

Program je analizirao i doradio indikatore rezultata i uticaja za pojedinačne projekte lokalne infrastrukture kako bi se osiguralo da su merljivi i da se njihov napredak može pratiti u odnosu na početno stanje, pošto je samo 10 odsto predloga osiguralo odgovarajuće indikatore, relevantne za praćenje napretka. Program je takođe sačinio smernice za timove za upravljanje bespovratnim sredstvima (*eng.* GMT) koje obuhvataju zahteve u pogledu kvaliteta tokom faze pokretanja i implementacije i dostavio im model akcionog plana, koji su svi korisnici bespovratnih sredstava popunili kao početno stanje u odnosu na koji će se porediti stvarni napredak sa planom. Štaviše, Program je razvio i redovno popunjava alat za praćenje radi prikupljanja podataka i merenja indikatora rezultata, ishoda i uticaja. Takođe, kao deo pomoći, Program je pružio smernice za sve 33 lokalne samouprave vezane za izradu tenderske dokumentacije za radove i usluge i osigurao da se u toku izvođenja radova uvedu svi mehanizmi kontrole kvaliteta kako bi svi započeti projekti imali stručnjaka za tehnički nadzor i stručnjaka za zdravlje i bezbednost.

Program je takođe osigurao internu ekspertsku proveru kvaliteta Javnog poziva za projekte poslovne infrastrukture. Pored toga, svi povezani alati i aneksi su provereni i testirani od strane eksperata pre pokretanja poziva, dok je novorazvijeni mehanizam za prijavljivanje Gugl obrazaca poboljšao kvalitet procesa prijavljivanja i skratio vreme potrebno za evaluaciju. Poziv je osmišljen kao dvofazni poziv što je bio još jedan mehanizam uveravanja, koji je dozvoljavao samo kvalitetnim i relevantnim podnosiocima prijave da se konkurišu za drugu fazu.

Uparedna analiza država članica EU u vezi sa korišćenjem teritorijalnih instrumenata EU predstavljena je MEI i DEU u decembru, a na sastanku su dobijeni pozitivni komentari.

Još jedno priznanje za kvalitet je EU PRO Plus kalendar, koji nastavlja da se distribuira kao zvanični EUzaTebe kalendar treću godinu zaredom, uz tražnju u količinama koje su veće nego prethodnih godina. Predstavljanje Kalendara za 2023. godinu bilo je uključeno u zvanični događaj DEU koji je organizovan u Nišu kome su prisustvovali visoki predstavnici zainteresovanih strana sa PO Programa.

6. ODRŽIVOST:

Socijalni, ekološki, ekonomski i nacionalni kapaciteti

Aspekt održivosti je uključen u PDP za unapređenje socijalnih usluga kao kriterijum selekcije kako bi se osigurala institucionalna, finansijska i/ili zakonodavna održivost intervencija, dok je partnerstvo između civilnog i javnog sektora snažno podsticano kao vid podrške ovom procesu. Takođe, glavni fokus poziva je veća otpornost pružalaca socijalnih usluga u periodima kriza kao što je pandemija, kroz uvođenje

protokola i mehanizama koji će odgovoriti na specifične lokalne potrebe i sprečiti prekide u pružanju usluga. Ovaj pristup je rezultirao značajnim brojem partnerstava (preko 60% primljenih i 90% preporučenih prijava) između organizacija i institucija strukturiranih tako da podrže održivost akcija, dok su predložili projekata koji su preporučeni za finansiranje obezbedili da postoji održivost kroz planiranje različitih mera kao što su izrada i donošenje strateških dokumenata, izdvajanja iz budžeta, uspostavljanje mehanizama upravljanja, protokoli saradnje relevantnih lokalnih aktera itd.

Uspostavljanje novih socijalnih usluga koje se planiraju u nekoliko LSU u okviru odobrenih projekata socijalne kohezije trebalo bi da postavi potreban institucionalni i pravni okvir kako bi se obezbedila njihova održivost. To će, između ostalog, uključivati odluke koje su usvojili nadležni organi upravljanja, ispunjavanje zakonskih uslova i planiranje budžeta. Osim toga, Grad Zaječar predviđa izradu i usvajanje strateških planova u oblasti socijalne zaštite kako bi se obezbedila opravdanost i održivost različitih usluga socijalne zaštite na duži rok. Ove intervencije će biti pažljivo praćene i podržane od strane Programa od početka njihove realizacije.

7. MEĐUSEKTORSKE TEME:

Dobro upravljanje, rodna ravnopravnost, socijalno uključivanje i digitalizacija

Tokom 2022. godine Program je ulagao napore u podsticanje dobrog upravljanja, socijalne inkluzije, rodne ravnopravnosti i digitalizacije kroz različite aktivnosti i zabeleženi su prvi rezultati. Takođe, sprovođenje Akcionog plana za rodnu ravnopravnost³⁰ napreduje u skladu sa postavljenim ciljevima za sve aktivnosti Programa.

Aktivnosti koje su do sada sprovedene u okviru Rezultata 1 obuhvataju različite međusektorske aspekte: 1) Što se tiče urođivanja, program je zahtevao obavezno učešće od najmanje 40% članica u radnim grupama za izradu teritorijalnih strategija. Kao rezultat toga, od 343 člana u svih dvanaest radnih grupa, 156 (45,48) su žene. Kada je u pitanju učešće žena u tri seta do sada sprovedenih obuka, od ukupno 449 učesnika u njima, 250 (55,68%) su bile žene, a od 361 osobe ukupno 192 (53,19%) su bile žene. Što se tiče aspekata dobrog upravljanja, ono je inicijalno prepoznato kroz obavezno uspostavljanje upravljačkih mehanizama za sprovođenje strategija i, kao rezultat toga, u prvoj fazi obrazovani su saveti za razvoj teritorije, dok se o drugim aspektima upravljačkih aranžmana razgovara sa MEI i biće uspostavljeni kada teritorijalne strategije budu u fazi izrade nacрта. 2) U izradi teritorijalnih strategija, Program je strukturirao sadržaj kontekstualne analize teritorije na način da razradi ekonomske aspekte koji se odnose na inovativnu i pametnu ekonomiju, koji će služiti za identifikaciju i korišćenje potencijala digitalne tehnologije što će predstavljati strateški pravac za sve strategije. Takođe, komunikacija vezana za teritorijalne strategije se vodi preko posebne, tome posvećene veb-stranice koja će obezbediti redovnu dvosmernu komunikaciju, prema građanima i obrnuto. Prezentacija strategija i prioriternih projekata biće izvršena korišćenjem GIS tehnologije. 3) Aspekt zaštite životne sredine i klimatskih promena je jasno određen i u fokusu je svih teritorijalnih strategija, što se ogleda u sastavu radnih grupa, strukturi kontekstualne analize i na kraju u posebnim tematskim oblastima u strategijama.

Tokom godine, međusektorske teme bile su uključene u kriterijume svih pripremljenih poziva. Javni poziv za podršku MMP je predvideo različite međusektorske aspekte kao sastavni deo koncepta promovišući jednake mogućnosti i povećanu zastupljenost žena u poslovnim aktivnostima, koristi za ugrožene grupe i promociju aktivnosti društveno odgovornog poslovanja (DOP) među poslovnim subjektima. Ovakav pristup je rezultirao zadovoljavajućom podrškom preduzećima u vlasništvu žena, pri čemu je podrška odobrena za 29% takvih preduzeća, a imajući u vidu činjenicu da je u Srbiji u proseku 27% MMP u vlasništvu žena. Štaviše, svi podnosioci prijava kojima je odobrena podrška predviđaju aktivnosti društveno odgovornog poslovanja koje će doneti koristi licima u nepovoljnom položaju, a značajan procenat MMP će podstaci zapošljavanje žena, osoba sa invaliditetom i mladih.

³⁰ Akcioni plan za rodnu ravnopravnost is se može naći u Aneksu V Prilog 5.2

Nadalje, rezultati su ostvareni i u vezi sa digitalizacijom sektora preduzeća. Ukupno 226 MSP dobilo je podršku za digitalnu transformaciju svog poslovanja kroz sedam paketa bespovratnih sredstava namenjenih OPP koji su prvenstveno fokusirani na digitalizaciju MSP. Ova podrška je obuhvatala obuku i mentorstvo u oblasti digitalne transformacije, implementacije digitalnih rešenja, upravljanja velikom količinom podataka, kreiranja veb-sajtova i veb-prodavnicama itd.

Međusektorske teme bile su ugrađene u uslove oba PDP-a za lokalnu i poslovnu infrastrukturu. To je za rezultat imalo nekoliko odobrenih projekata lokalne infrastrukture koji će imati efekte na rodnu ravnopravnost i socijalnu inkluziju, dok će svi projekti lokalne infrastrukture imati razvijena najmanje dva principa dobrog upravljanja i doprineti ekonomskoj, ekološkoj, socijalnoj ili institucionalnoj održivosti. Aktivnosti kojima se posebno promoviše rodna ravnopravnost sprovodiće se u okviru realizacije najmanje 20% projekata lokalne infrastrukture i uglavnom se odnose na aktivnosti na promovisanju ženskih sportskih aktivnosti, zapošljavanje žena i ukupno unapređenje ekonomske aktivnosti žena ili poboljšanje uslova rada ženskih udruženja.

Socijalna inkluzija, rodna ravnopravnost i dobro upravljanje predstavljaju glavni fokus 20 predloga projekata odobrenih u okviru PDP-a za unapređenje socijalnih usluga. Odobreni projekti će doprineti socijalnoj inkluziji ugroženih i marginalizovanih grupa, uključujući žene, osobe sa invaliditetom, starije osobe i mlade, poboljšanjem njihovog pristupa različitim uslugama socijalne i zdravstvene zaštite. Pored toga, podsticanje digitalizacije kroz kriterijume PDP-a donelo je finansiranje za tri projekta koji se bave ovim pitanjem u vezi sa unapređenjem usluga socijalne zaštite i pristupa obrazovanju za marginalizovane grupe.

Konačno, Program je osigurao jednake mogućnosti i zastupljenost žena u aktivnostima na terenu za promovisanje objavljenih PDP-a, osiguravajući da se rodno razvrstani podaci prate i prikupljaju. Organizovana je ukupno 41 informativna sesija za promociju pet PDP-a, uz učešće 1.401 osobe, pri čemu je 46 odsto učesnika bilo ženskog pola, čime je postignut postavljeni cilj od najmanje 40 odsto zastupljenosti žena.

8. KOMUNIKACIJE I VIDLJIVOST

Intervencije Programa su tokom cele godine ostale vidljive i prepoznatljive zahvaljujući intenzivnoj promociji tekućih aktivnosti putem tradicionalnih i digitalnih medija. Objavljeno je **ukupno 26 saopštenja za javnost i 17 najava za medije**, što je doprinelo objavljivanju **1.570 medijskih izveštaja** od kojih je **480 (preko 30 odsto)** bilo u medijima sa nacionalnom pokrivenošću.³¹

Kao odgovor na konkretne potrebe zainteresovanih strana u vezi sa tekućim postignućima Programa i ekonomskim, društveno-političkim događajima u PO, pripremljen je ukupno **četrdeset jedan (41) dokument**, između ostalog, i to **dvadeset dva brifing izveštaja i devetnaest pregleda projekata** uključujući i pripremne materijala za **osam organizovanih poseta na visokom nivou za visoke predstavnike EU**, uključujući 20 šefova misija EU i zemalja članica koji su posetili Svilajnac, 16 zamenika šefa misija EU i zemalja članica koji su boravili u dvodnevnoj poseti jugozapadnoj Srbiji³² i šest poseta organizovanih za šefa Odeljenja za saradnju DEU koji je obišao PO Programa. Posete su obuhvatile sastanke sa 22 lokalne samouprave, šest RRA i 38 poseta projektima, od kojih je 28 realizovano kroz EU PRO Plus ili prethodne programe EU PRO i Evropski PROGRES.

Najveći broj izveštaja, odnosno **428 medijskih priloga**, bio je fokusiran na lokalnu infrastrukturu kao najvidljivije projekte sa brzim i opipljivim efektima; intenzivno je promovisana podrška mikro i malim preduzećima sa 225 medijskih izveštaja; i posete visokih zvaničnika EU koje su generisale **281 izveštaj**. Takođe, **organizovano je sedam intervjua za medije**, od kojih su tri emitovana na nacionalnom Radio Beogradu.

³¹ U četrdeset dva procenta (42 %) svih su doslovce korišćena saopštenja za javnost koja je izdao Program

³² Poseta DHoM-a obuhvatala je Užice, Sjenicu, Novi Pazar, manastire Đurđevi Stupovi i Žiča

EU PRO Plus veb-sajt se redovno ažurira tokom cele godine i **posećen je preko 130.000 puta (81.465 jedinstvenih posetilaca)**, a stranica posvećena Javnim pozivima je daleko najposećenija. U 2022. godini broj pratilaca naloga Programa na Fejsbuku je porastao na 19.317, Instagramu na 2.887 pratilaca i Tviteru na 1.176, dok je na Jutjub stranicu postavljeno 55 video snimaka o različitim aktivnostima Programa.

Promotivne kampanje sprovedene su za tri javna poziva³³ pri čemu je za **javni poziv za MSP** rad na terenu bio najintenzivniji. Promotivne aktivnosti obuhvatale su **direktan marketing** (15.000 pisama), 16.500 štampanih letaka i 250 postera za lokalnu promociju; **tradicionalni medijski** angažman koji je između ostalog uključivao jedno sveobuhvatno i 14 dodatnih najava za medije namenjenih lokalnim medijim u vezi sa informativnim sesijama, dok su animirani promotivni video klipa i onlajn informativna sesija o pozivu privukli 190.983 pregleda na Jutjub kanalu Programa. Posebno kreiran radio džingl emitovan je **304 puta preko nacionalnih**³⁴ i **regionalnih**³⁵ **radio stanica**. DEU je takođe promovisala poziv direktno preko EU info centra i kroz tri odvojene izjave zamenika šefa misije DEU tokom posete organizovane jugozapadnoj Srbiji. Promocija putem **digitalnih medijskih kanala** Programa za rezultat je imala 25.614 klikova ostvarenih putem Google Ad promocije, dok je plaćena kampanja na Fejsbuku rezultirala sa 23.419 klikova a [Jutjub kanal](#) je imao 189.122 pregleda. Postavljanje veb-banera na Blic.rs mobile za 11 dana generisalo je 2.586.625 prikaza i 4.956 klikova. Pored toga, strateška promocija [Likovnog konkursa EU PRO Plus za kalendar za 2023. "Koja je tvoja super veština?"](#) zabeležila je rekordan broj dostavljenih radova – 257 radova iz 72 srednje škole u 42 lokalne samouprave. Kampanja je uključivala direktnu komunikaciju sa svim školama u PO putem imejla i postova na drugim veb-sajtovima, 15-dnevnu (1-15. novembar 2022.) digitalnu plaćenu kampanju na Fejsbuku i Instagramu koja je donela 4.754 klika i 1.889.522 prikaza i stigla do 370.882 ljudi; promociju animiranog promo videa klipa posvećenog kalendaru na Jutjub kanalu Programa koji je imao 146.860 pregleda, stigao do 67.300 ljudi i imao 282.916 prikaza, kao i direktne telefonske pozive za dalje praćenje upućene u skoro 250 srednjih škola koje su sprovedli saradnici Programa za infrastrukturu. Dvanaest najboljih umetničkih radova izabrano je onlajn glasanjem četiri odvojena žirija - glasanjem javnosti prikupljenim preko [veb-sajta Programa](#). Ukupno 3.000 kalendara je podeljeno nacionalnim i lokalnim zainteresovanim stranama. Događaj povodom Likovnog konkursa za kalendar, organizovan u saradnji sa EU info kutkom Niš, okupio je 40 nagrađenih učesnika ovogodišnjeg likovnog konkursa „Koja je tvoja super veština?“. Transparentnost svih objavljenih poziva podržana je pripremom odgovarajućih onlajn informativnih sesija dostupnih na veb-sajtovima Programa i objavljivanjem [četiri dokumenta sa rezultatima poziva](#). Korisnici bespovratnih sredstava Programa dobili su podršku u promociji projekata, i to projekti lokalne infrastrukture, OPP i projekti koji se odnose na unapređenje socijalnih usluga na lokalnom nivou.

Uvedene su inovacije u postojeće alate za komunikaciju i vidljivost. Smernice za komunikaciju i vidljivost su dodatno dopunjene sa scenarijom koji korisnici treba da prate prilikom pripreme uspešnih priča o projektima – jedan za video koji sadrži svedočenja korisnika bespovratnih sredstava i drugi za projekte lokalne infrastrukture čiji su korisnici ugovorno obavezani da kreiraju promotivne filmove koji prikazuju stanje pre, tokom i posle projekta optimizujući napore i resurse uložene u promotivne aktivnosti. Tabela projekata i opštinski profili su bili stalno ažurirani i korišćeni su za generisanje [novog onlajn alata koji sadrži mape](#) za sve projekte koji su u toku.

Rad na promotivnom materijalu rezultirao je izradom 31 samostojeće projektne table za projekte lokalne infrastrukture koje će biti postavljene početkom 2023. godine, nakon čega je sledila izrada tabli za obeležavanje projekata odobrenih za OPP, MMP i OCD. Pored toga, nabavljen je i set promotivnog materijala koji uključuje 50 kišobrana, 100 šolja, 100 torbi, 300 malih i 300 srednjih beležnica, zaštitnih šlemova i prsluka, kao i 3.000 nalepnica za vidljivost. Novogodišnji VIP promotivni paketi su u izradi i biće podeljeni glavnim zainteresovanim stranama početkom januara 2023. godine.

Godišnja komunikacijska anketa o mišljenju građana o podršci EU u formi upitnika od 21 stavke, otvorena je i distribuirana 30. januara, a biće zatvorena 15. marta. Rezultati mere aktivnosti u oblasti komunikacija i vidljivosti u PO Programa.

³³ Za projekte unapređenja socijalnih usluga, podrške mikro i malim preduzećima i poslovne infrastrukture

³⁴ 80 emitovanja na nacionalnim i 224 na regionalnim radio stanicama

³⁵ Radio Luna Užice, Radio OK Vranje, Radio Sto plus Novi Pazar i Radio Boom 93 Požarevac

Nastavljena je široka promocija projekata sprovedenih kroz prethodni program EU PRO od strane DEU i MEI kao primera dobre prakse i podrške EU. Četiri projekta uključena su u kampanje DEU „Šta je za tebe EU“³⁶ organizovane povodom obeležavanja Dana EU 2022. godine, dok je još pet promovisano u okviru kampanje DEU „Priče iz Srbije“³⁷ emitovane na Radio televiziji Srbije sa nacionalnom pokrivenošću. Dva korisnika EU PRO učestvovala su na konferenciji u organizaciji MEI pod nazivom „Cirkularna ekonomija, zapošljavanje i digitalizacija u svetlu Konferencije o budućnosti Evrope“ kako bi promovisali podršku EU cirkularnoj ekonomiji i zapošljavanju, socijalnoj pravdi i otvaranju radnih mesta, kao i rezultate prethodnih programa ostvarenih u ovim domenima. Prethodni program EU PRO proglašen je za UNOPS-ov projekat godine 2022.

9. STEČENE POUKE

Sa ulaskom u intenzivniji period za sprovođenje aktivnosti Programa, većina pouka stečenih tokom godine odražava povratne informacije dobijene od partnera, zainteresovanih strana i korisnika programa. U nastavku su date ključne pouke stečene tokom izveštajnog perioda.

Kao što je uočeno po povećanom učešću lokalnih samouprava u pozivima Programa, u 2022. godini **ponovo je potvrđen značaj transparentnosti procesa izbora korisnika**. Naime, uz relativno nepovoljnu korelaciju raspoloživih sredstava i zahteva za finansiranje, iako je tokom godine odobreno 193 projekta, velika većina prijava je, zapravo, odbijena. Međutim, uz obraćanje posebne pažnje dostupnosti informacija na veb-sajtu Programa, namenskim veb-stranicama a za svaki od poziva Programa, obaveznim odeljcima za pitanja i odgovore (Q&A), profesionalno snimljenim informativnim sesijama dostupnim na veb-sajtu i zahvaljujući velikom broju informativnih sesija održanih uživo i onlajn, broj negativnih reakcija onih čije prijave nisu odobrene za finansiranje bio je veoma nizak. Pored toga, Program je svakom od podnosilaca prijava pružio konkretne informacije o razlozima zbog kojih je njihova prijava bila neuspešna, što će, nadamo se, doprineti jačanju njihovih kapaciteta za formulisanje projekata.

Intenzivirana **saradnja sa regionalnim razvojnim agencijama (RRA) pokazala se delotvornom** kako u vezi sa podrškom lokalnim samoupravama tako i sektorom malih i srednjih preduzeća. Za ovaj drugi je i ove godine institucionalnu podršku pružilo Ministarstvo privrede, a na osnovu povratnih informacija od podnosilaca prijava, ona je bila izuzetno korišćena i pozdravljena. Pored toga, Program je uložio dodatne napore da organizuje prilagođene informativne sesije za RRA o Javnom pozivu za projekte poslovne infrastrukture, što je omogućilo jačanje podrške koju RRA pružaju lokalnim samoupravama u izradi predloga projekata. Kao rezultat toga, veliki broj pristiglih projekata bio je pozitivno ocenjen, iako Program nije u mogućnosti da podrži sve zbog ograničenih sredstava.

Digitalizacija procesa doprinosi efikasnosti i smanjenju rizika. Počev od registracije za informativne sesije, preko postavljanja pitanja do podnošenja prijava, digitalizovani su svi procesi u vezi sa javnim pozivima koje sprovodi Program. Ovo je značajno unapredilo proces prijavljivanja, doprinoseći transparentnosti, eliminišući potencijalne administrativne greške i značajno povećavajući efikasnost obrade na stotine prijava pristiglih na pozive koje objavljuje Program. Pored toga, Program je pojednostavio proces prijavljivanja tražeći od podnosilaca prijava samo informacije koje se ocenjuju i vrednuju.

Uključivanjem spoljnih stručnih posmatrača u proces evaluacije donosi višestruke koristi. Uobičajena praksa Programa od samog početka je da u proces evaluacije javnih poziva uključuje posmatrače bez prava glasa, a ova praksa je donela višestruke koristi za Program. Prvo, pruža mogućnost članovima Upravnog odbora Programa da sagledaju kvalitet procesa koji Program sprovodi, ali i da imaju uvid u kvalitet prijava i kapacitete kandidata. Što je još važnije, to služi kao mehanizam za obezbeđenje kvaliteta, što je i više puta dokazano, pri čemu su Ministarstvo privrede i Razvojna agencija Srbije pružali tehničke inpute i dodatna uputstva evaluatorima, a od skoro Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka

³⁶ [Šta je za vas EU? Prosperitet, Šta je za vas EU? Jednakost, Šta je za vas EU? Podsticaj, Šta je za vas EU? Solidarnost](#)

³⁷ [Priče iz Srbije](#)

www.euproplus.org.rs

pitanja i socijalna pitanja (MRZBSP) učestvuje u procesu evaluacije projekata socijalnog uključivanja kao posmatrač. U ovom konkretnom slučaju, predstavnici MRZBSP-a su identifikovali potencijalne rizike u vezi sa procesom sertifikacije pružalaca socijalnih usluga.

U prvoj fazi Javnog poziva za projekte poslovne infrastrukture, u kojoj su LSU mogle da konkurišu samo za jednu partiju, zabeležen je mali broj prijava primljenih za partiju koja se odnosila na izradu tehničke dokumentacije. Stoga je zaključeno da LSU ne treba da budu ograničene da konkurišu samo za jednu partiju pošto daju prioritet velikim građevinskim projektima u odnosu na preko potrebnu tehničku dokumentaciju (TD) što se ne nudi kroz aktivnosti Ministarstva privrede. Ovo ograničenje je rezultiralo malim brojem prijava za TD čak i u opštinama u kojima bi ponuđena sredstva bila značajna u odnosu na lokalni budžet.

10.SLEDEĆI IZVEŠTAJNI PERIOD

U ovom odeljku dat je spisak prioriteta/aktivnosti za naredni izveštajni period. Detaljan plan rada je priložen uz ovaj izveštaj.³⁸

Rezultat 1: Poboljšano planiranje razvoja u ciljnim opštinama i uvođenje koncepta ITI

- *Aktivnost 1.1* Održati prvi modul obuke o instrumentima teritorijalnog razvoja za MEI, utvrditi dodatni paket obuke
- *Aktivnost 1.1* Izraditi studije o nacionalnom modelu za ISTD
- *Aktivnost 1.2* Završiti izradu teritorijalnih strategija
- *Aktivnost 1.2* Održati preostale module obuke o instrumentima teritorijalnog razvoja za LSU i RRA
- *Aktivnost 1.3* Sprovesti Javni poziv za predloge projekata predviđenih strategijama, izvršiti selekciju prijavljenih predloga i pokrenuti realizaciju

Rezultat 2. Unapređeni ekonomski rast u ciljnim opštinama

- *Aktivnost 2.1* Dobiti odobrenje UOP-a i objaviti Javni poziv za unapređenje usluga koje lokalne administracije pružaju privredi
- *Aktivnost 2.1* Odabrati korisnike Javnog poziva za projekte poslovne infrastrukture i pokrenuti realizaciju projekata
- *Aktivnost 2.2* Završiti sprovođenje projekata dodele bespovratnih sredstava za OPP
- *Aktivnost 2.2* Sprovesti aktivnosti ugovaranja i realizacije projekata dodele bespovratnih sredstava za MMP
- *Aktivnost 2.2* Objaviti i sprovesti aktivnosti ugovaranja za Javni poziv za predloge projekata podrške stručnom osposobljavanju
- *Aktivnost 2.2* Objaviti Javni poziv za predloge projekata podrške ženskom i omladinskom preduzetništvu

Rezultat 3. Poboljšana socijalna infrastruktura i socijalna kohezija u ciljnim opštinama

- *Aktivnost 3.1* Pratiti realizaciju i finalizirati realizaciju projekata lokalne infrastrukture
- *Aktivnost 3.2* Finalizirati zaključivanje dva ugovora o dodeli bespovratnih sredstava i vršiti redovno praćenje i evaluaciju 20 paketa bespovratnih sredstava za socijalnu koheziju

MATRICA LOGIČKOG OKVIRA – napredak u odnosu na pokazatelje

Legenda

	Aktivnost je sprovedena, a rezultati ostvareni u skladu sa postavljenim ciljevima
--	---

³⁸ Plan rada Programa EU PRO Plus za 2023. je dat u Aneksu V Prilog 5.1

	Aktivnost napreduje u skladu sa planom
	Aktivnost se odvija uz kašnjenje koje je pod kontrolom
	Aktivnost je kritična

Objektivno proverljivi pokazatelji	Objektivno proverljivi pokazatelji – konkretan cilj	Napredak ostvaren tokom izveštajnog perioda
Opšti cilj: Doprineti društveno-ekonomskom razvoju, prosperitetu i socijalnoj koheziji društva u Srbiji	Pozicija na rang listi Svetske banke o uslovima poslovanja - 74	Nije dostupno. Svetska banka je prestala da objavljuje Izveštaj o uslovima poslovanja.
	Pozicija na listi Indeksa globalne konkurentnosti - 69	Svetski ekonomski forum je prekinuo objavljivanje uporednog rangiranja zemalja prema Indeksu globalne konkurentnosti za vreme turbulentnog perioda izazvanog pandemijom kovida 19.
SO1. Smanjiti društveno-ekonomske razlike u dva regiona u Srbiji	BDP u Regionu Šumadije i Zapadne Srbije i broj nezaposlenih - 20 % / 101.760	Udeo Regiona Šumadije i Zapadne Srbije u nacionalnom BDP-u smanjen je za 0,7% na 18,7% u 2021. Region Zapadne Srbije zabeležio je porast nezaposlenosti za 7,2% ili ukupno 7.600 lica.
	BDP u regionu Jugoistočne Srbije i broj nezaposlenih - 14,2% / 83.712	Udeo Regiona Južne i Istočne Srbije u nacionalnom BDP-u povećan je za 1,7% na 15,3% u 2021. U istom periodu, Region Južne i Istočne Srbije uspeo je da smanji broj nezaposlenih za 3.100 ili za 3,6%.

REZULTAT 1**Poboljšano planiranje razvoja u ciljnim opštinama i uvođenje koncepta ITI**

Rezultat 1. Poboljšano planiranje razvoja u ciljnim opštinama i uvođenje koncepta integralnog i održivog teritorijalnog razvoja (ISTD)	OC 1.1 Broj usvojenih strategija integralnih teritorijalnih investicija (ITI) i održivog urbanog razvoja (SUD) i broj LSU obuhvaćenih ovim strategijama (odgovara IPA PF 2.11) – Najmanje 15 strategija kojima će biti obuhvaćeno najmanje 35 LSU	Podrška je odobrena za 12 teritorija koje obuhvataju 31 LSU. Završena je analitička faza u izradi svih 12 strategija.
	OC 1.2 Otpočelo sprovođenje najmanje 80% usvojenih strategija SUD i ITI sa najmanje tri različita izvora finansiranja - najmanje 12 (sredina 2024)	Inicirani su kontakti sa donatorskim programima i relevantnim ministarstvima radi usmeravanja realizacije budućih strategija. Ova aktivnost je planirana za 2024.
Rezultat 2: Unapređeni ekonomski rast u ciljnim opštinama	OC 2.1 Otvoreno ili omogućeno otvaranje najmanje 300 radnih mesta (2023. godina)	Izvršena procena implementacionog modaliteta za podršku uslugama vezanim za poslovanje i dostavljena MEI.
	OC 2.2 Broj početnika u poslovanju i MMP koja su imala koristi - 500 (2023. godina)	Realizacija šesnaest projekata OPP je u toku. Do sada je podršku dobilo 410 MMP. 124 MMP su preporučena za

		direktna podrška, pri čemu se očekuje otvaranje 271 novog radnog mesta u 2023. i još 401 novo radno mesto u sledeće tri godine.
	OC 2.3 Broj i finansijska vrednost započetih ulaganja u industriju i omogućenih usluga – najmanje šest investicija vrednih najmanje 25 miliona EUR (sredina 2024. godine)	Kriterijumi za objavljeni Javni poziv za predloge projekata poslovne infrastrukture koji su strukturirani tako da obezbede najmanje 25 miliona EUR investicija u industriju kroz projekte koji podržavaju opremanje industrijskih zona i razvoj turizma. Kampanja na terenu je rezultirala odgovorom 58 LSU i obezbedila konkurentnost.
Rezultat 3: Poboljšana socijalna infrastruktura i socijalna kohezija u ciljnim opštinama	OC 3.1 Broj lica koja imaju koristi od unapređenih javnih objekata/usluga – najmanje 35.000 (2023. godina)	33 projekta lokalne infrastrukture za koje su odobrena sredstva, kada budu sprovedeni, doneće koristi kroz poboljšane javne usluge za više od 200.000 građana
	OC 3.2 Broj uvedenih ili unapređenih socijalnih usluga koje pružaju OCD i/ili LSU – najmanje 15	Realizacija osamnaest od 20 odobrenih projekata za unapređenje socijalnih usluga je započeta, a još dva su u procesu ugovaranja. Očekuje se da će do 25 socijalnih usluga biti unapređeno/vedeno kao rezultat, i da će preko 2.000 ljudi u nepovoljnom položaju imati koristi od intervencije.
	OC3.3 Broj lica koja imaju koristi od unapređenih zdravstvenih usluga vezanih za sprečavanje i oporavak od oboljenja kovida 19 - najmanje 300.000 (2022. godina)	Uspešno je završena aktivnost pružanja podrške za 23 zdravstvene ustanove radi unapređenja usluga u vezi sa prevencijom i oporavkom od kovida 19, čime je omogućeno pružanje preko 2.645.000 zdravstvenih usluga u vezi sa kovidom 19. Isporučeno je 5000 uređaja za dezinfekciju, 60.000 L tečnost za dezinfekciju i 41 kontejner za trijažu pacijenata.
Aktivnost 1.1 Jačanje nacionalnih kapaciteta za uvođenje integralnog teritorijalnog razvoja	Broj lica na republičkom nivou koja su prošla obuku - 40 (sredina 2023. godine)	Ova aktivnost je planirana za prvu polovinu 2023. godine
	Pripremljeni predlozi za regulatore i uveden procesni okvir koji će omogućiti pripremu modela EU za teritorijalno planiranje (kraj 2024. godine)	Pripremljena je Usporedna analiza država članica EU i predstavljena je DEU i MEI. Pripremljena je Analiza nacionalnog okvira javnih politika za ISTD Pripremljen je nacrt izveštaja sa

		pregledom studija slučaja država članica EU koji se odnose na kapacitete potrebne za upravljanje teritorijalnim mehanizmima. Pripremljen je sadržaj i struktura Studije o nacionalnom modelu za ISTD.
	Uvedeni pristupi praćenju, izveštavanju i evaluaciji u vezi sa modelom ISTD-a (2022. godina)	Sačinjen širi spisak pokazatelja za praćenje i sprovođenje teritorijalnih strategija koje preporučuje Evropska komisija i onih utvrđenih Strategijom urbanog razvoja.
	Broj kreiranih ili unapređenih alata – najmanje jedan (2022. godina)	Sačinjen je revidirani koncept potencijalnog IT alata i OPZ za ISTD platformu za umrežavanje.
Aktivnost 1.2 Unapređenje kapaciteta opština i regionalnih razvojnih agencija za uvođenje koncepata integralnog teritorijalnog planiranja	Broj LSU i RRA koje će imati koristi od intervencija – najmanje 80% (sredina 2023. godine)	84,5 odsto LSU i RRA koje su imale koristi od procesa jačanja kapaciteta (82 LSU i 11 RRA je učestvovalo u aktivnostima obuke u okviru Modula I i u delu Modula II Programa za jačanje kapaciteta)
	Broj stanovnika obuhvaćen strategijama SUD i ITI – najmanje dva miliona (kraj 2022. godine)	Odobrene prijave pristigle na Javni poziv za izradu teritorijalnih strategija obuhvataju populaciju od oko 1,6 miliona.
Aktivnost 1.3 Sprovođenje aktivnosti koje doprinose društveno-ekonomskom rastu, predviđenih strategijama integralnog teritorijalnog planiranja	Broj integralnih projekata proisteklih iz strategija ISTD-a čije je sprovođenje podržano – najmanje 15 (sredina 2024. godine)	Ova aktivnost je planirana za 2024.
REZULTAT 2 Unapređeni ekonomski rast u ciljnim opštinama		
Aktivnost 2.1 Razvoj poslovne infrastrukture i usluga vezanih za poslovanje na lokalnom nivou	Broj podržanih projekata poslovne infrastrukture - 16 (2024. godina)	Javni poziv za predloge projekata poslovne infrastrukture i za tehničku dokumentaciju je objavljen. Prva faza evaluacije je završena, uz pozivanje 38 (od 58) podnosilaca predloga da podnesu kompletne prijave.
	Broj LSU podržanih da unaprede najmanje jednu uslugu vezanu za poslovanje - 10 (2024. godina)	Ova aktivnost je planirana za naredni izveštajni period.
Aktivnost 2.2 Povećanje konkurentnosti i održivosti preduzeća koje doprinose ekonomskoj stabilnosti lokalnih zajednica	Broj podržanih početnika u poslovanju, preduzetnika i preduzeća - 100 (2022. godina)	Preporučena je direktna podrška za 124 MMP za nabavku nove opreme i uvođenje usluga.
	Broj podržanih mladih i preduzetnica – najmanje 50 (2022. godina)	Ova aktivnost je planirana za naredni izveštajni period.

	Broj lica koja su imala koristi od obuke za razvoj veština - 200 (2022. godina)	Ova aktivnost je planirana za naredni izveštajni period.
	Broj podržanih OPP projekata - 10 (2022. godina)	Dodeljeni su ugovori za šesnaest projekata OPP i realizacija je u toku.
REZULTAT 3		
Poboljšana socijalna infrastruktura i socijalna kohezija u ciljnim opštinama		
Aktivnost 3.1 Razvoj i unapređenje infrastrukture koja doprinosi poboljšanom kvalitetu života	Broj realizovanih projekata socijalne infrastrukture - najmanje 30 (2022. godina)	Od 33 dodeljena paketa bespovratne pomoći za projekte lokalne infrastrukture, za 21 su aktivna gradilišta, za sedam su završeni tenderi za radove i usluge nadzora i za četiri su završeni tenderi za radove, među kojima je jedan poništen. Za jedan nije raspisan tender.
Aktivnost 3.2 Podrška javnim institucijama, uključujući institucije socijalne zaštite, da unaprede socijalne usluge i pripremljenost za vanredne situacije	Broj podržanih projekata OCD u vezi sa socijalnim uslugama - 20 (2023. godina)	Za osamnaest od 20 odobrenih paketa bespovratne pomoći za unapređenje socijalnih usluga je počela realizacija, još dva projekta sa rezervne liste su u procesu zaključivanja ugovora nakon što su se dva odobrena podnosioca prijave povukla iz procesa.
Aktivnost 3.3 Podrška aktivnostima vezanim za sprečavanje i suzbijanje pandemije kovida 19	Broj zdravstvenih centara kojima je pružena podrška da unaprede usluge vezane za sprečavanje i oporavak od oboljenja kovid 19 - najmanje 20 (2022. godina)	Aktivnost je završena, pri čemu je 23 zdravstvena centra dobilo podršku za unapređenje usluga u vezi sa prevencijom i oporavkom od kovida 19.

LISTA ANEKSA

Aneks I Unapređeno razvojno planiranje

Aneks I Prilog 1.1	Uporedna analiza država članica EU
Aneks I Prilog 1.2	Predstavljanje Uporedne analize država članica EU
Aneks I Prilog 1.3	Analiza nacionalnog okvira javnih politika za ISTD
Aneks I Prilog 1.4	Izveštaj o obuci za instrumente teritorijalnog razvoja
Aneks I Prilog 1.5	Izveštaj o Proceni potreba za obukom za LSU i RRA
Aneks I Prilog 1.6	Izveštaj o partnerstvu i zainteresovanim stranama
Aneks I Prilog 1.7	Program studijskih poseta

Aneks II Unapređen ekonomski rast

Aneks II Prilog 2.1	Zbirni izveštaj o informativnim sesijama za OPP
Aneks II Prilog 2.2	Izveštaj o evaluaciji informativnih sesija i sastanaka za orijentaciju za PPI
Aneks II Prilog 2.3	Izveštaj EPP o informativnim sesijama za MSP, PDP EUPROPLUS 02-2022

Aneks III Unapređena socijalna infrastruktura i socijalna kohezija

Aneks III Prilog 3.1	Izveštaj o evaluaciji informativnih sesija u oblasti socijalne kohezije
Aneks III Prilog 3.2	Izveštaj o evaluaciji sastanaka za orijentaciju u oblasti socijalne kohezije
Aneks III Prilog 3.3	Izveštaj o evaluaciji informativnih sesija za PLI

Aneks III Prilog 3.4 Status projekata lokalne infrastrukture na dan 31. decembra 2022.

Aneks IV Komunikacije

Aneks IV Prilog 4.1 Pregled komunikacionih aktivnosti Programa EU PRO Plus i medijskog izveštavanja za 2022.

Aneks V Upravljanje Programom

Aneks V Matrica logičkog okvira – integralni deo Izveštaja

Aneks V Prilog 5.1 Plan rada Programa EU PRO Plus za prvo tromesečje 2023. godine

Aneks V Prilog 5.2 Akcioni plan za rodnu ravnopravnost